

The background of the entire page is a vibrant, colorful floral pattern on a blue base. Two women are featured: on the left, a woman in a red baseball cap and a patterned shirt smiles while balancing a whole watermelon on her head; on the right, a woman holds a large, sliced watermelon. A red diamond shape is positioned in the upper right area, containing text.

#3

LATIN
AMERIKA

Årgang 26 – oktober 2021
Latin-Amerikagruppene i Norge

MATSUVERENITET - KAMPEN FOR ET RETTFERDIG MATSYSTEM

INNHOOLD

Leder	3
Utviklingen av det globale matsystemet - hva nå?	4
La Via Campesina - Den internasjonale kampen for rettferdig matproduksjon	8
Qué hay para comer hoy?	10
Guatemala - kampen for retten til egen jord	13
Kampen for Repparfjorden - for urfolk, naturvern, og matsuverenitet	16
Drømmen om volum	20
Soya - en bønne til besvær	24
Jordreform: en mulighet i kampen mot sult	28
Et nytt matsystem betyr reform av handelssystemet	32
Med poesi som politisk våpen	36
MATA filmomtale	38
Høstoppskrifter	38
Globaliseringskonferansen 2021	40

Forsidefoto: To småbrukere viser fram et saftig resultat av MSTs arbeid med agroøkologisk matproduksjon.
Foto: MSTs kommunikasjonskollektiv i Bahía.

Vil du skrive for oss?
Har du en ide til en artikkel, bildeserie eller et tema vi bør ta opp? Vi tar gjerne imot reportasjer, kulturanbefalinger, kommentarer, debattinnlegg og andre ting med Latin-Amerikatemata.

LEDER:
MATSUVERENITET
- KAMPEN FOR ET RETTFERDIG MATSYSTEM

TEKST: REDAKSJONEN

Under verdens mat-toppmøte i 1996 introduserte den internasjonale småbrukerorganisasjonen La Via Campesina prinsippet matsuverenitet. Bevegelsens visjon uttrykket støtte til en rettferdig matpolitikk hvor lokale samfunn og lands rett til å definere sitt eget mat- og landbrukssystem gjennom bærekraftige metoder skulle stå i sentrum. Det overordnede målet var å ta tilbake kontrollen over mekanismene som styrer matproduksjon og distribusjon fra selskapene, og sikre folks rett til sunn og kulturelt passende mat.

Tjuefem år senere er dette målet fortsatt ikke nådd. På verdensbasis lever 821 millioner mennesker i sult, mens 2.2 milliarder lever med overvekt og fedme. Samtidig blir arbeidere utsatt for sosial urettferdighet, naturressurser utarmet og klimaendringene mer prekære, blant annet som følge av en urettferdig global matpolitikk. Selv om dagens tilstand er krevende, er det godt mulig å realisere et rettferdig matsystem, som er bedre både for kloden, produsenter og forbrukere.

Denne kampen handler om alt fra forbrukervalg av hva vi spiser, til krav vi retter mot våre politikere, og aktiv organisering og solidaritet med de som dyrker jorda, både i Norge og andre steder. Mens sult fremdeles er en global katastrofe, kaster vi i Norge 417 000 tonn mat i året. Den norske jordbrukspolitikken favoriserer stordrift og skviser ut mindre, mer alternative produsenter; og subsidierer stor-skala import av soya fra land som Brasil, hvor plantasjene knyttes til avskoging, utarming av ressurser, og landran. Selv om matsuverenitet fokuserer på **lokale** samfunns rett til å bestemme over egen produksjon og konsum av mat, er dagens matsystem unektelig innvevd i den globale kapitalistiske verdensøkonomien - noe som gjør kampen om alternativer til en internasjonal kamp, hvor solidaritet på tvers av grenser og folk må stå sentralt. Ved å ta veloverveide valg og stille krav om en human fordeling av jordens matvareressurser, for rettferdig handel, og folks rett til å bestemme over egen matproduksjon, kan vi være med på

å bidra til visjonen om matsystemer som bidrar til en mer mangfoldig, bærekraftig og rettferdig verden.

I denne utgivelsen av Latin-Amerika-tidsskriftet kan du få grundig innsikt i tankene og utfordringene knyttet til matsuverenitetsprinsippet, blant annet i Josteins Jakobsens artikkel om den historiske utviklingen av globale mat-regimer, Marielle de Roos' tekst om La Via Campesina og kampen for rettferdig matproduksjon, og Julie Rødje og Hege Skarruds artikkel om forholdet mellom matsystemer og handelssystemet. Andre tekster diskuterer kjønnsperspektivet på matpolitikken i Colombia; kampen for egen jord i Guatemala; protestene mot gruvedrift ved Repparfjorden i Finnmark, og skyggesidene av norsk jordbrukspolitikk, samt alternativene som finnes blant annet på gården Ommang Søndre i Hedmarken. Den geografiske spredningen er stor, men disse stedene knyttes sammen nettopp av kampen for et annerledes og mer rettferdig matsystem. Årets siste utgave av LatinAmerika er med andre ord spekket av spennende stoff om hvilke utfordringer og muligheter mat-suverenitet representerer.

God lesning!

UTVIKLINGEN AV DET GLOBALE MATSYSTEMET – HVA NÅ?

Tekst: Jostein Jakobsen, Senter for utvikling og miljø, Universitetet i Oslo

Det globale matsystemet er uløselig knyttet til vår tids sosiale, økonomiske og økologiske kriser. En jevn strøm av avisartikler og debattinnlegg forteller oss at det globale matsystemet er innrettet på en ekstremt urettferdig måte som skaper underernæring og sult på den ene siden, fedme og overflod på den andre.

Matpriser er uatskillelige fra global finans. Om vi ikke allerede visste dette, lærte vi det da den økonomiske nedsmeltingen i 2007/8 førte til matkriser og opptøyer verden rundt. Også jordbruksland inngår i verdensomfattende finansiell turbulens. Siden krisen i 2008

har vi sett en markant økning i overdragelser av jordbruksland, inkludert i Latin-Amerika, der selskaper og andre finansielle aktører – eksempelvis pensjonsfond – kjøper land på økende priskurver. I det som er blitt kjent som det globale «landranet», står selskaper og stater bak voldelig frarøvelse av land, der bønder, urfolk og andre lokalbefolkninger fordrives. Selskapene har ofte helt andre planer for jorda enn dyrkning av matvarer. Snarere er det

«Selskapene har ofte helt andre planer for jorda enn dyrkning av matvarer.(...)»

Matjord har blitt et investeringsobjekt.»

profittmotivet som styrer hva jorda brukes til. Matjord har blitt et investeringsobjekt.

Samtidig inngår industrielt jordbruk – stadig mer ensrettet i form av monokultur og storskala dyrehold – i økologiske kriser som global oppvarming, utarming av jordsmonn, forgiftning av grunnvann og ødeleggelse av arts mangfold. Også pandemier vokser ut av det globale matsystemet: den økende forekomsten av sykdommer som smitter mellom dyr, og mellom dyr og mennesker, henger tett sammen med intensivering av husdyrhold verden over. Industriell kjøttproduksjon er en sentral drivkraft bak avskoging i tropiske strøk – fra

Amazonas, via Kongo til Malaysia – noe som muliggjør overføringer av nye virus.

Bestemte aktører tjener grovt på dette krisegenerende systemet. Til felles har disse aktørene at de i økende grad er multinasjonale selskaper og at de besitter store mengder kapital. De opererer i det historikeren Fernand Braudel kalte «skyggesonen» der finansielle «rovdyr» herjer. Skjult i denne skyggesonen

De jordløses bevegelse (MST) er en av Latin-Amerikas største sosiale bevegelse med 1,5 millioner medlemmer, og har siden 1985 okkupert landområder for å skaffe jordløse et livsgrunnlag. Foto Tarcisio Nascimento.

av ugjennomtrengelig finanslogikk, lukkede styremøter og børskonjunkturer, foretas beslutninger som i stadig større grad former livene til alle dem som lever av og med jordbruk verden rundt – så vel som oss andre, de såkalte forbrukerne. Disse selskapene er i økende grad differensierte og opererer på tvers av «leddene» i matsystemet, fra produksjon og handel til forbruk. Her finner vi også en slående konsentrasjon, der eksempelvis bare en håndfull selskaper langt på vei kontrollerer det globale markedet i frø, bioteknologi og jordbrukskjemikalier. De ledende selskapene har tidligere hovedsakelig vært basert i Europa og Nord-Amerika, men nå er det også nye aktører fra land som Kina som blir stadig mer sentrale for verdens markeder i mat og jordbruk.

Mens disse finansielle «rovdyrene» har styrket sin posisjon i det globale matsystemet de siste tiårene, har småbønder fått stadig vanskeligere kår. Småbønder bli stadig mer sårbare for den sterke kontrollen selskaper besitter over markeder i frø og andre grunnleggende elementer i deres liv. Internasjonale institusjoner som Verdens handelsorganisasjon undergraver også småbønders stilling gjennom handelsavtaler, subsidieordninger og andre markedsinnretninger. Disse tvinger

gjennom økt eksportorientering mange steder, ofte i direkte motsetning til å dyrke mat som trengs lokalt og, ikke minst, inngår i lokale matkulturer.

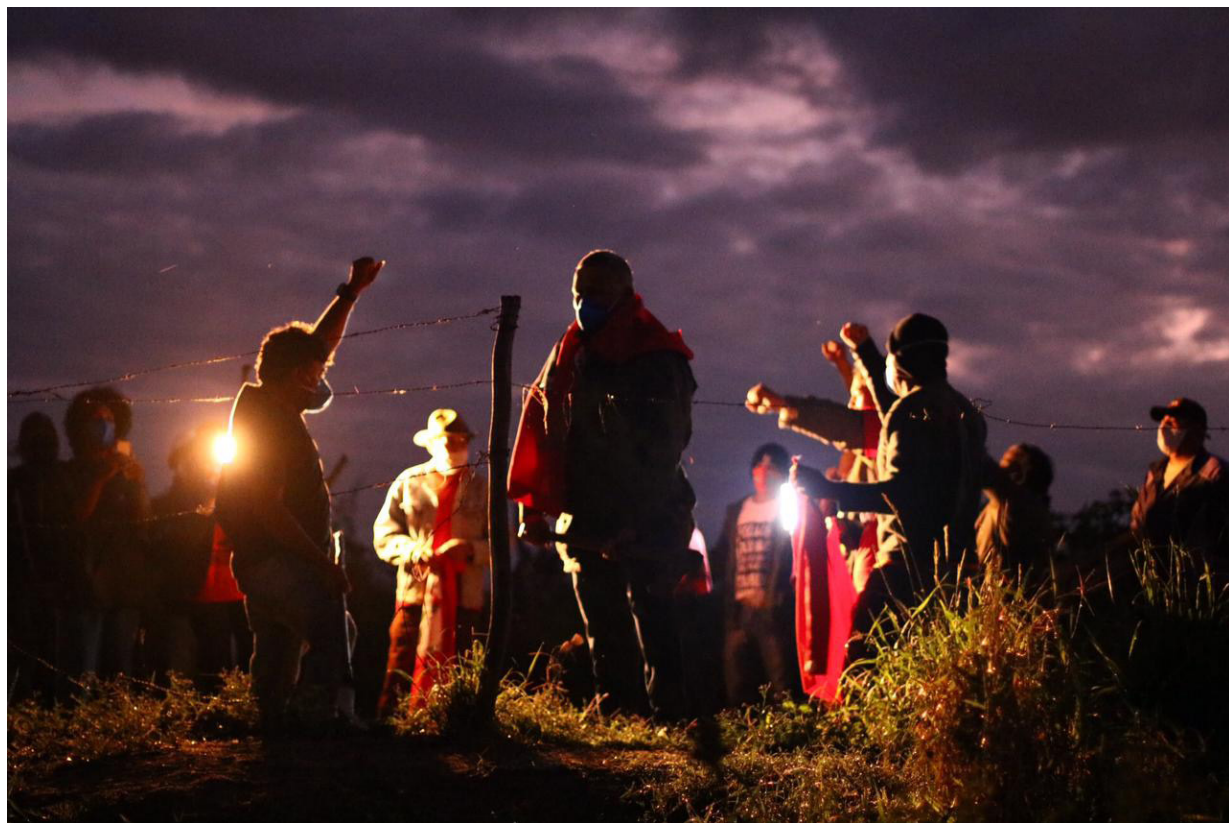
Det er i denne sammenhengen at ideen om **matsuverenitet** har vokst frem som et alternativ. Den internasjonale bondeorganisasjonen Vía Campesina var først ute med å begrepsfeste matsuverenitet som en sentral del av deres kamp for et mer rettferdig matsystem – eller riktignere: matsystemer, der man muliggjør et desentralisert mangfold i jordbrukspraksiser og matkulturer, et mangfold som ellers har blitt undergravd. Da Vía Campesina lanserte begrepet matsuverenitet i 1996, kom dette langt på vei som et direkte svar på frihandelsavtalen NAFTA som undergravde livsgrunnlaget for mexicanske bønder.

En rekke samfunnsforskere som har fulgt disse endringene, har foreslått at det globale «matsystemet» i virkeligheten heller utgjør et **matregime**. Ideen om et globalt matregime åpner for å tenke analytisk om de politiske og økonomiske strukturene som har formet det nåværende, krisegenerende systemet i lys av deres rolle i den globale kapitalismen. Over historisk tid har vi sett tre matregimer, argumenterer forskerne. Disse regimene har

Matsystem: Viser til sammenhengen mellom de ulike leddene og prosessene fra produksjon, transport, salg og til forbruk av mat og jordbruksprodukter. Begrepet brukes i FN og andre organisasjoner som en beskrivelse av at «alt henger sammen med alt» i mat og jordbruk.

Matsuverenitet: Begrep for folks rett til å bestemme over sin egen mat- og jordbrukspolitikk og folks rett til sunn og økologisk produksjon av mat i tråd med egen kultur. Begrepet ble innført av Vía Campesina i 1996 og har siden fått mye oppmerksomhet internasjonalt.

Matregime: Akademisk begrep som vektlegger at produksjon, distribusjon og forbruk av mat og jordbruksprodukter er uløselig knyttet til den globale kapitalismen. Et matregime viser til et bestemt mønster for kapitalakkumulasjon på globalt nivå.

MSTs fremste aksjonsform er å okkupere og etablere bosetninger på jord eid av storbønder for å skaffe jordløse et livsgrunnlag. Begge bilder er fra en av MSTs aksjoner i nord-Janeiro i sommer. Foto: t.v. Pablo Vergara, t.h. Tarcisio Nascimento.

vært definert ved at systemer for produksjon, handel og forbruk har blitt organisert i bestemte globale mønstre for kapitalakkumulasjon og medfølgende hegemonier. Men ved å være basert nettopp i kapitalens logikk, har matregimene inkorporert motsetningsfulle forhold som genererer kriser.

Et første matregime, som kan tidfestes mellom andre halvdel av 1800-tallet og et sted rundt første verdenskrig, var definert ved Storbritannias hegemoniske kolonieredømme. Her tegnet et globalt akkumulasjonsmønster seg, der jordbrukspraksiser i koloniene ble stadig mer innrettet mot metropolen i Europa gjennom en felles pris på sentrale varer. Etter at verdensøkonomisk uro rundt verdenskrigene brakte dette matregimet til kollaps, vokste så et nytt matregime frem etter andre verdenskrig, denne gangen sentrert rundt amerikansk hegemoni. Dette var perioden da jordbruk ble industrialisert gjennom den såkalte grønne revolusjonen i Sør, mens agro-selskaper vokste fram – det hele under institusjonell styring

«Nyliberalismens politiske økonomi med statlig tilrettelagt frihandel, privatisering av stadig flere aspekter av samfunn så vel som natur, har vært sentral for å arrangere en ny hegemonisk form for kapitalakkumulasjon.»

av sterke nasjonale reguleringer på handel i matvarer. Dette regimet falt fra hverandre med den generelle verdensøkonomiske uroen i første halvdel av 1970-tallet.

Siden slutten av 1980-tallet har vi sett fremveksten av et tredje matregime, argumenterer mange forskere. Dette har vært

preget, ganske riktig, av selskaper. Nyliberalismens politiske økonomi med statlig tilrettelagt frihandel, privatisering av stadig flere aspekter av samfunn så vel som natur, har vært sentral for å arrangere en ny hegemonisk form for kapitalakkumulasjon. Denne er drevet av agro-selskaper og deres form for kapital, dvs. i økende grad finanskapital.

Imidlertid hviler det tredje matregimet på usikker grunn: Den omfattende frarøvelsen av land, den enda mer generelle utarming av livsvilkårene for småbønder og den eskalerende miljømessige ødeleggelsen som følger med industrielt jordbruk gir grobunn for nye former for motstand. Via Campesina og andre bondeorganisasjoner som kjemper for matsuverenitet ansees av flere av forskerne på

feltet som et uttrykk for en **motbevegelse** mot matregimets krisegenererende logikk.

Argumentet om at framveksten av matsuverenitet må sees i lys av de endringene som det tredje globale matregimet har brakt med seg, har mye for seg. Særlig i bestemte kontekster der venstreradikal mobilisering har solid fotfeste blant bønder, noe som utvilsomt er tilfelle i flere land i Latin-Amerika, for eksempel i form av den brasilianske bevegelsen Movimento dos Trabalhadores Rurais sem Terra – MST (De jordløses bevegelse), der matsuverenitet er i fokus. Latin-Amerika trekkes ofte fram som en verdensdel der politiske bevegelser knyttet til matsuverenitet har fått særlig fremtredende betydning.

Imidlertid er det også visse analytiske – og politiske – fallgruver. For det første er det viktig å innse at småbønder i store deler av verden også har blitt inkorporert i den globale kapitalismen. Men deres deltakelse i kapitalismen er oftest på svært ugunstige vilkår, gitt et matregime der private selskaper og kapital får stadig sterkere innflytelse. Kapitalismen setter småbønders jordbrukspraksiser og livsgrunnlag under bestemte former for press, noe som igjen former hvordan småbønder forholder seg til ideer som matsuverenitet.

For det andre er det forhastet å anta at **alle** forkjempere for matsuverenitet eller **alle** medlemmer av Via Campesina, for den saks skyld, nødvendigvis også er **progressive**. Vi vet at det finnes organisasjoner som representerer sterke jordeierinteresser og som har motarbeidet innflytelse fra landløse grupper i Via Campesina – eksempelvis blant indiske medlemmer i organisasjonen. Ideen om matsuverenitet kan også, under bestemte omstendigheter, inkorporeres i fremmedfiendtlige politiske prosjekter knyttet til å skille «oss» fra «dem», noen ganger med voldelige midler. Det er sterke og innfløkte klassemotsetninger på spill i rurale samfunn. Slike klassemotsetninger fanges ikke opp av en analyse som ser «småbønder» som en helhetlig, homogen størrelse. Vi trenger klasseanalyse for å forstå hvordan småbønder reagerer, tilpasser seg og mobiliserer i møte med vår tids sammenvevde sosiale, økonomiske og økologiske kriser.

LA VIA CAMPESINA

- DEN INTERNASJONALE KAMPEN FOR RETTFERDIG MATPRODUKSJON

Det er stort fokus på bærekraftige matsystemer i verden akkurat nå. Det er mye som skal til for å endre komplekse systemer og prosesser, som påvirker maten vi spiser. La Via Campesina er en internasjonal bevegelse som kjemper for mer rettferdighet i matproduksjonen.

Tekst: Marielle de Roos, økologisk geitemelkprodusent og yster i eget familiedrevet gårdsysteri i Lofoten. Hun er leder i internasjonalt utvalg (IU) i Norsk bonde- og småbrukarlag (NBS), og styremedlem i La Via Campesina Europa (ECVC, European Coordination la Via Campesina)

Globaliserer vi håpet, globaliserer vi kampen! Det er ingen tvil om at dagens globale mat-system har store utfordringer. Vi produserer nok mat til å mette hele verdens befolkning, likevel dør folk av sult. FN estimerer at 1/3 av all maten vi produserer aldri blir spist.¹ På verdensbasis lever 821 millioner mennesker i sult, mens nesten 2,2 milliarder mennesker lever med overvekt eller fedme. Dette understreker de alvorlige problemene i dagens matsystem. Måten vi produserer, bearbeider og forbruker mat på har gått i feil retning.²

La Via Campesina (LVC) er en internasjonal bevegelse med mål om å skape et mer rettferdig matproduksjonssystem i verden. Bevegelsen samler mer enn 200 millioner småbrukere, små og mellomstore bønder, jordløse, urfolk, migranter og landbruksarbeidere fra over 80 land.³ I år feirer bevegelsen 25 år - 25 år med å definere, bygge og kjempe for matsuverenitet. Dette er en reaksjon på de negative sosiale, økonomiske og miljømessige konsekvensene av industrijordbruk, mineralutvinning og handelsavtaler i det kapitalistiske systemet.

Agroøkologiske løsninger

Kort sagt kan man også si at agroøkologi er det motsatte av industrijordbruk. Profitt er målet i industrijordbruk, hvor det produseres mat for verdensmarkedet, helt uten å vurdere konsekvenser for klima og miljø, bonders rettigheter og matsikkerhet i eget land. Agroøkologiske prinsipper understreker at bonden skal ha en rettferdig lønn og at produksjonen skal være bærekraftig. Maten produseres først

og fremst til folk lokalt og nasjonalt, og gir dermed en høyere selvforsyningsgrad.

Det norske jordbruket er ikke bærekraftig fra et økonomisk perspektiv. Bonders lønn er mye lavere enn hos andre i samfunnet, noe som gjør at mange bønder er avhengig av lån og tilskudd fra staten for å kunne drifte. Investeringer, reparasjoner og vedlikehold er dyrt, spesielt når staten setter nye krav for produksjonen, som krav om lausdrift. Mange bønder har høye lån noe som gjør dem svært sårbare.

Kampen for land- og jordbruksreform

La Via Campesina lanserte sin politiske visjon om "Food Sovereignty" på World Food Summit i 1996. Matsuverenitet er et lands rett, men også plikt til å produsere mat for sitt folk ved hjelp av egne ressurser. LVC mener at matsuverenitet er en løsning for mer bærekraftige matsystemer. Dette målet kan vi oppnå gjennom agroøkologi, hvor man tilnærmer seg jordbruk og matproduksjon på en helhetlig og langsiktig måte. Matsuverenitet prioriterer lokal matproduksjon og forbruk, noe som gir et land rett til å beskytte sine lokale produsenter mot billig import. Denne kampen skal i praksis gi trygghet til bønder mot å bli fordrevet fra sin jord, samtidig som den skal gi bønder økonomisk trygghet.

Kriminalisering av bønder

Det er en økning i fordrivelser, kriminalisering og diskriminering som rammer bønder globalt. Transnasjonale selskaper fortsetter å krenke grunnleggende rettigheter, med full

straffrihet, mens folk som forsvarer rettighetene til samfunnene sine fortsetter å bli kriminalisert og drept. La Via Campesina har vært primus motor for en universell erklæring, UNDROP, FNs erklæring om rettighetene til bønder og andre mennesker som arbeider i landlige områder, som inkluderer rett til liv og tilstrekkelig levestandard, retten til land og territorium, til frø, informasjon, rettferdighet og likestilling mellom kvinner og menn.

Carajás-massakren og "The World Food Summit"

For 25 år siden formet to hendelser La Via Campesinas kamp for matsuverenitet. Verden ble sjokkert av det brutale drapet på 19 jordløse bønder av politiet den 17. april 1996 i Pará, Brasil, kalt Carajás-massakren. La Via

Campesina, som i det øyeblikket hadde møte i Tlaxcala i Mexico erklærte 17. april som "Den internasjonale småbrukerdagen" for å minnes dem som ble myrdet i Pará. Dette var også for å forsvare og huske alle de som rundt om i verden møter undertrykkelse og kriminalisering mens de produserer mat, sliter for landbruksreformer, matsuverenitet og en endring i matsystemet.

Den andre hendelsen var "the World Food Summit" hvor La Via Campesina fremmet sin visjon om matsuverenitet, for å løse problemer, som sult, underernæring og fattigdom som eksisterer i verden.

Handelsavtaler og matsuverenitet

I 2021 er fortsatt begge sakene nevnt over aktuelle. Ledere for bonde- og småbrukerorganisasjoner blir fortsatt drept og truet. Å demonstrere og organisere seg er ikke mindre viktig nå enn i 1996, småbrukere blir fortsatt ikke hørt i viktige forhandlinger om handelsavtaler og i nye lover, som er relevante for dem. F.eks. er ikke LVC invitert til å gi innspill til WTOs ministermøte eller i forhandlinger om EFTA-Mercosur- og Brexitavtalene her i Norge. Dette på tross av at disse avtalene har mye å si for dem som produserer maten vår.

FNs nye erklæring for bønder og andre som jobber i jordbruk, UNDROP, artikkel 13, sier at de som er berørt av en handelsavtale skal ha rett til å bli hørt, men dette gjennomføres ikke i praksis. Handelsavtaler og prinsippene rundt matproduksjon må sees i en større sammenheng, og det handler om framtida til hele det norske og internasjonale matsystemet.

Matsuverenitet i fremtiden

25 år etter lanseringen av begrepet matsuverenitet, har det hatt stor påvirkning for offentlig politikk, plukket opp av mange organisasjoner og institusjoner som FN-organer (Food and Agriculture Organization (FAO), International Fund for Agricultural Development (IFAD)), Menneskerettighetsrådet (UN HRC), etc).

Noen regjeringer som Ecuador, Venezuela, Mali, Bolivia, Nepal og Senegal, etc. har tatt det med i sin politikkutforming og noen til og med i grunnloven.

Til tross for disse suksessene, jobber jordbruksselskapene utrettelig for å stoppe og rulle tilbake ytterligere forankring av matsuverenitet og agroøkologi i offentlig politikk. Det siste forsøket ved FNs matvaretoppmøte, er et tydelig eksempel på selskapernes makt. De brukte COVID-19-pandemien og den økte matusikkerheten for å presse på for sine profitt-drevne interesser.

La Via Campesina

- La Via Campesina består av 182 lokale og nasjonale organisasjoner i 82 land fra Afrika, Asia, Europa og Amerika.
- Bevegelsen ble stiftet i 1993 i Mons, i Belgia. På den tiden ble landbrukspolitikken og landbruksvirksomhet globalisert, og småbønder trengte å utvikle en felles visjon for å forsvare seg og skape solidaritet mellom bønder og småbrukere i verden.
- Det internasjonale sekretariatet roterer i henhold til den kollektive avgjørelsen som blir tatt hvert fjerde år av den internasjonale konferansen. Siden 2013 har sekretariatet hatt base i Harare, Zimbabwe.

La Via Campesina kjemper for:

- matsuverenitet
- klima- og miljørettferdighet
- internasjonal solidaritet
- agroøkologi -> agroøkologiskoler og skoling
- frørettigheter
- bønder sine rettigheter
- rettigheter til lokale ressurser; vann – land
- anstendig inntekt til bønder og landarbeidere

Kjemper mot:

- transnasjonale selskaper og bioindustrien
- frihandel
- generell urettferdighet

Fotnoter:

1 <https://www.fn.no/om-fn/fn-dager/kalender/den-internasjonale-dagen-mot-matsvinn>.

2 <https://no.wfp.org/pressemeldinger/ny-fn-rapport-sulten-i-verden-fortsetter-oke>

<https://www.dagbladet.no/mat/over-22-milliarder-mennesker-er-na-overvektige-verden-over---norge-bombarderes-med-usunn-mat/67726405>.

3 <https://viacampesina.org/en/international-peasants-voice/>

¿QUE HAY PARA COMER HOY?

SAMMENHENGEN MELLOM KJØNN OG MATSIKKERHET I COLOMBIA

Kjønnsdiskriminering er overalt. Det påvirker jobben vi gjør, klærne vi bruker og hvordan vi oppfører oss. Men har kjønn også en rolle i det vi spiser? I denne artikkelen skal jeg prøve å svare på dette spørsmålet med en kort analyse av koblingene mellom kjønn og matsikkerhet i Colombia.

Tekst: Guisela Camacho Mejia er for tiden Ph.D. kandidat ved Universitetet i Oslo. Hun har en mastergrad i filosofi i teori og praksis av menneskerettigheter fra Universitetet i Oslo og en bachelorgrad i juss fra Pontifical Catholic University of Peru. Doktorgradsprosjektet hennes tar sikte på å bidra til en mangefasettert debatt om forholdet mellom matsikkerhet og konflikt gjennom en grundig studie av kvinners og jenters erfaring med mat og matsystemer i Cauca, Colombia.

Kjønnsforskjeller på matbordet

Antall colombianere som ikke klarer å dekke næringsbehovene sine har økt jevnt siden 2016.¹ I 2015 opplevde 6,5 prosent av befolkningen matusikkerhet. I 2019 hadde dette økt til 8,8 prosent. Dette betyr at minst 4,4 millioner colombianere ikke har nok mat. Samtidig har situasjonen blitt verre grunnet Covid-19.

Sult og feilernæring er ikke kjønnsnøytralt. Matusikkerhet påvirker kvinner mer enn menn både globalt og i Latin-Amerika.³ Ifølge National Survey of the Nutritional Situation fra 2015, rammes kvinner av matusikkerhet i seks av ti husholdninger i Colombia. Colombianske kvinner er også mer utsatte for overvekt⁴.

Matsikkerhet i Colombia

I følge FN innebærer matsikkerhet at *“alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til tilstrekkelig, trygg og næringsrik mat som tilfredsstiller deres ernæringsmessige behov og preferanser”*.⁵ Matsikkerhet er sikret når (i) det er tilstrekkelig matvarer for alle (*mattilgjengelighet*) og

(ii) folk har ressurser (vanligvis penger) til å skaffe seg disse matvarene (*mattilgang*).⁶

Når det gjelder *mattilgjengelighet*, ser vi noen motsetninger i Colombia. Til tross for en langvarig intern væpnet konflikt (fra 1960 til i dag), har landet opprettholdt stabil matforsyning på nasjonalt nivå. Denne stabiliteten har

kun blitt avbrutt av eksterne hendelser som har påvirket Latin-Amerika.⁷ Situasjonen på nasjonalt nivå står i sterk kontrast til den alvorlige matmangelen i rurale områder kontrollert av væpnede grupper. Voldelige handlinger begått av geriljagrunder, paramilitære, narkotrafikanter, kriminelle gjenger og den colombianske

hæren har i noen regioner ført til en nedgang i lokal produksjon og ødeleggelse av lokale distribusjonsnettverk, noe som har påvirket lokal matforsyning sterkt.⁸

Mattilgang i Colombia

Et liknende bilde kan tegnes av *mattilgangen* i Colombia. Landet klarte å opprettholde finansiell stabilitet på nasjonalt nivå selv når den interne væpna konflikten var på sitt mest alvorlige (1995-2002).⁹ Dette har resultert i en

kontinuerlig vekst i inntekt per innbygger, som nesten har doblet seg de siste 20 årene.¹⁰ Innkomsten per innbygger gjenspeiler imidlertid ikke de enorme forskjellene i mattilgang og forbruk i landet. Colombia er et av de mest ulike landene i Latin-Amerika, med 42,5 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen.¹¹ Stabiliteten som av enkelte kan oppleves i byene skiller seg fra usikkerheten opplevd av lokalsamfunn på landsbygda som har mistet eiendeler, sosiale sikkerhetsmekanismer og lønnsinntekter på grunn av tvangsfordrivelse, voldstrusler og motopprørsaksjoner.

Kvinner og jordbruk

Det er konsensus om at kvinner og jenter er helt sentrale for å oppnå en verden uten sult og matusikkerhet.¹² I følge FAO utgjør kvinner og jenter 45 prosent av jordbruksarbeiderne i utviklingsland.¹³ I Colombia har kvinners økonomiske bidrag i jordbruket blitt redusert fra 1980 (23 prosent) til 2010 (7,8 prosent). Kvinner er likevel nøkkelpersoner i matsystemet og har sentrale roller i noen produktive områder. For eksempel er 64 prosent av arbeidsstyrken som dyrker blomster for eksport fra Colombia, kvinner.¹⁴ Fredsavtalen fra 2016 anerkjente kvinners nøkkrolle i jordbruk, samt viktigheten av kjønnsperspektivet i jordbrukspolitikken. Implementeringen av fredsavtalens

132 forpliktelser med et kjønnsperspektiv går imidlertid treig: ifølge den siste internasjonale observasjonsrapporten har den ikke engang startet for 42 prosent av dem.¹⁵

I tillegg pleier kvinner å være omsorgspersonen i familien.¹⁶ Som resultat er kvinner og jenter de største ofrene for matusikkerhet. Ifølge FAO prioriterer kvinner sine barns matbehov over sine egne, noe som skader kvinners nærings situasjon. I tillegg viser studier at i tørkeperioder eller kriser gis den mest næringsrike maten heller til gutter enn jenter, noe som kan skade sistnevntes fysiske og mentale utvikling.¹⁷ De samme kjønnsstereotypene forhindrer kvinners politiske deltakelse under fredsprosessen. Så mens kjønnsstereotyper gir kvinner en nøkkrolle i matkjeden, hindrer de samme fordommene deres politiske deltakelse i det offentlige livet og oppnåelsen av matsikkerhet.

Utfordringer

En av hovedutfordringene i sammenhengen mellom kjønn og mat, er mangelen på korrekte data om forskjellen mellom menn og kvinner. De fleste av de nasjonale undersøkelsene samler data etter husholdninger, og overser forskjellene mellom menn og kvinner som bor i samme hjem.¹⁸ Denne metodologien skjuler

Pandemien har påvirket både produksjon og salg av landbruksvarer.
Foto: Bruno Concha/Secom

Noen glimt fra det latinamerikanske jordbruket. Disse bildene er fra Brasil. (Foto: Pedro Ventura/ Agência Brasília)

mer subtile former former for diskriminering som hindrer kvinners tilgang til mat.¹⁹ Å samle data etter kjønn er nøkkelen til å iverksette matsikkerhetsprogrammer som faktisk svarer til likestilling og kjønn som ble forankret av fredsavtalen i 2019. Hvor stor er kjønnsforskjellen i matsikkerhet i Colombia? Hvor er de mest sårbare kvinnene og jentene?

Fremtidens muligheter

Kvinneorganisasjonene har vært aktive under fredsprosessen, og deres innsats har ført til at fredsavtalen hadde med seg en kjønnsstilmærking.²⁰ Disse organisasjonene er nøkkelen til å lede matsikkerheten for kvinner, og styre gjennomføringen av kjønnspektivet i fredsavtalen. La oss jobbe for at de får en plass ved bordet!

Fotnoter

1 FAOSTAT (2020). Colombia. Hunger and food insecurity.
2 UN (2020). Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Food Security and Nutrition.
3 OXFAM (2019). Gender inequalities and food insecurity.
4 59, 6 prosent kvinner mot 52, 8 prosent menn.
5 Regjeringen (2018, 10. desember). Matsikkerhet.
6 FAO (2008). Food Security Concepts and Frameworks. Lesson 1. What is Food Security?
7 Den stabile matforsyningen kan forklares av landets evne til å skape tilstrekkelig utenlandsk valuta til å importere mat som supplerer den nasjonale produksjonen.
8 Segovia, Alexander. The relationships between food security and violent conflicts: The case of Colombia. Working Paper 17-06. Rome: FAO.
9 Ibid.
10 Fra 2,520,4 USD/året i 2000 til 5,332,8 USD/året i 2020. DANE (2018, 6. august). Boletín técnico. Encuesta Nacional de Presupuestos de los Hogares 2016 – 2017.
11 DANE (2021, 29. april). Información Pobreza monetaria nacional 2020.
12 Hidalgo, Maria del Mar (2013). The role of women on food security. Cuadernos de estrategia 161, 1.
13 Utviklingsfondet (2016). Kvinner i Landbruket.
14 FAO (2011). The State of Food and Agriculture 2010-11. Women in Agriculture. Closing the gender for development. Rome: FAO.
15 Barometer Initiative et al. (2019). Second Report on the Monitoring of the Gender Perspective in the Implementation of the 16 Colombian Peace Accord, Report 2, University of Notre Dame, United States of America and Bogotá, Colombia.
16 OXFAM, 2019. Gender inequalities and food insecurity.
17 Ibid.
18 Welsh, Teresa (2020, 04. februar). How can data build a truer picture of the gender gap in food insecurity? DevEx. Inside Development.
19 FAO (2019). The State of Food and Agriculture. Moving forward in food loss and waste reduction. Rome: FAO.
20 Bouvier, Virginia (2016, 4. mars). Gender and the Role of Women in Colombia's Peace Process. UN Women Background paper. New York.

GUATEMALA – KAMPEN FOR RETT TIL EGEN JORD

Jeg var med på typiske hverdagsgjøremål hos vertsfamiliene, slik som å rense mais til tortillas.

Retten til egen jord i Guatemala har vært en hard kamp som er langt fra ferdig. Store selskaper kontrollerer mesteparten av den dyrkbare jorda i Guatemala, som innebærer at bare noen få eier og tjener seg rike. Multi- og transnasjonale selskaper i landet utnytter både matjorda og lokalbefolkning, noe jeg fikk erfare under mitt opphold i Guatemala.

Tekst og foto: Helena Reierskog Harborg studerer bachelor i internasjonale miljø- og utviklingsstudier på NMBU. I 2018 besøkte hun Guatemala gjennom Sund folkehøgskole. Her forteller hun om guatemalenernes kamp for retten til egen jord, i lys av erfaringene hun gjorde seg hos ulike vertsfamilier.

Behovet for endring

Storparten av driften til de store selskapene i Guatemala er lite bærekraftig. 2.5% av de store plantasjene og gårdene okkuperer mer enn 65% av dyrkbar jord (Lindberg, 2019). Den består av monokultur over gigantiske områder av bare én type råvare slik som banan, palmeolje eller gummi. Disse råvarene blir eksportert ut av landet.

Det å bo i to ulike landsbyer gjorde det mulig å se hvilken forskjell de store produsentene utgjør. Den ene landsbyen, El Troje, var preget

av bedriften Banasa, en bananprodusent som selger bananer til Dole. I den andre landsbyen, La Bendición, hadde folk sin egen jord å dyrke på. Å få oppleve disse forskjellene ga meg muligheten til å se hvordan levestandarden varierte mellom de forskjellige familiene og landsbyene.

El Troje – Banasa og utnyttelse

El Troje er en liten landsby omringet av bananplantasjer. Planen var at jeg skulle få bo hos en vertsfamilie hvor damene jobbet på Banasa. Da vi ankom landsbyen fikk vi vite at

de hadde fått sparken samme dag. I Guatemala er regelen slik at Banasa er lovpålagt å gi julebonus til alle arbeiderne før jul. Dette så ikke Banasa seg råd til, og tvang derfor flere arbeidere til å skrive under på en oppsigelse. Det nyttet ikke for de ansatte å gjøre motstand. Det hadde nemlig gått rykter om en svarteliste med ulydige arbeidere som ble sendt mellom de forskjellige bedriftene og arbeidsplassene i området.

I tillegg til dårlige arbeidsforhold, utnyttet Banasa miljøet og gjorde det utfordrende å leve i landsbyen. El Troje er et tørt og varmt område og vann er ikke lett å få tak i under tørketiden. Vertsfamilien min brukte den lokale elva til å hente vann, vaske seg selv og vaske klær. Dette gikk fint under regntiden, men da det nærmet seg tørketid ble det mer utfordrende å ta i bruk elven. Elven tørket ut siden plantasjonene til Banasa endret retningen på vannet for å vanne banantrærne sine.

Jeg fikk se hvor håpløs denne situasjonen var for vertsfamilien min, men det var lite de

kunne gjøre annet enn å adlyde. Vertssøsteren min tok likevel det vanskelige valget å forlate barna sine i søken etter økonomisk stabilitet i USA. Hun prøvde å komme seg over grensa i mai, men ble hardt skadet på reisen over ørkenen og deportert tilbake til Tijuana. Historien hennes er ikke unik.

La Bendición – en klar kontrast

I landsbyen La Bendición var situasjonen annerledes. De som bodde i La Bendición eide jord hvor de dyrket råvarer som kaffe og gummi, i tillegg til frukt og grønnsaker for eget forbruk. Dette sådde, dyrket og høstet de selv, for å så selge det som råvarer på markedet. Familien jeg bodde hos og de andre landsbyboerne var fornøyde med dette. De kunne styre sin egen hverdag og dyrke mat for å fø seg selv. I motsetning til befolkningen i El Troje var de ikke utnyttet av en arbeidsgiver. Prisene på råvarene var dessverre altfor lave grunnet lave priser på markedet for bønder, men de hadde i det minste sikkerheten med å eie egen jord.

«Global Food Value Chains»

Etter oppholdet mitt i Guatemala ønsket jeg å forstå mer om hvorfor Guatemala, med sine rike naturressurser, fortsatt preges av fattigdom. Derfor startet jeg å studere utviklingsstudier, og jeg forsto fort at vi her i Norge har en del av skylden. Årsaken til at store selskaper utnytter arbeiderne i Guatemala handler om det globale markedet, profitt og kolonihistorie. Utviklingen av det globale markedet fant sted i en allerede skjevfordelt verden, der kolonimakter i Vesten hadde et jerngrep over ressursene i Latin-Amerika for å eksportere råvarer.

Denne skjeve fordelingen av makt finnes fortsatt skjult i verdensmarkedet. «Global Food Value Chains» er begrepet som beskriver hvordan et produkt stiger i verdi, ofte eksponentielt, gjennom produksjonskjeden. Ta kaffe som eksempel: Kaffebonden som har sådd, dyrket og sanket kaffen, selger bærene videre til et selskap for 20 kr/kg. Selskapet tørker og maler kaffen, og selger den malte kaffen til en eksportør for 60 kr/kg. Deretter eksporteres kaffen til et vestlig land der butikken selger

den for 150 kr/kg. Dette eksempelet er ikke langt fra virkeligheten vi selv opplevde. Noen klassevenninner av meg i Guatemala plukket kaffe under oppholdet. På en dags arbeid med plukking klarte de å tjene rundt 9 kroner. Dette er oppsiktsvekkende lite og kan umulig dekke grunnleggende behov i et fullverdig liv. Skal de som produserer maten vi har på midtidsbordet sitte igjen med tomme mager?

Kampen om arbeidsrettigheter

Å organisere seg for å bedre arbeidsrettighetene i Guatemala er ikke bare tungt og skremmende, men livsfarlig. Bare i 2020 ble 331 menneskerettighetsforkjempere drept, hvor flere kjempet for retten til land. Dette gir de store selskapene mye makt hvor de kan fritt utnytte folk og land.

For at guatemalanere skal få et verdig liv, er storprodusentene av råvarer nødt til å gjøre en omstilling. Mer av den dyrkbare jorda må omfordeles til befolkningen, og der selskapene driver plantasjoner og eksport av råvarer må arbeidsforholdene forbedres.

Kilder:

Lindberg, M., Nadarajah, K.D. (2019). Guatemala. Retrieved from: <http://www.latinamerikagruppene.no/landsider/land/Guatemala>
Hodal, Kate. (11.02.2021) At least 331 human rights defenders were murdered in 2020, report finds. The Guardian.
Retrieved from: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/11/human-rights-defenders-murder-2020-report>

Sekker med kaffebønner, plukket av arbeidere på en kommersiell kaffeplantasje.

Øverst: Guatemala er et frodig land, med både jungel og vulkaner. Nederst t.v: Hos de unge banantrærne er det viktig å luke slik at de får plass og næring nok til å gro seg store. Nederst t.h: Et typisk hus i Guatemala.

KAMPEN FOR REPPARFJORDEN - FOR URFOLK, NATURVERN, OG MATSUVERENITET

Ved fjellene Nussir og Gumppejunni/Ulveryggen i Vest-Finnmark har selskapet Nussir ASA fått tillatelse fra regjeringen til å anlegge en kobbergruve, til tross for sterke protester fra de berørte reinbeitedistriktene og Sametinget. Avfallet fra gruva – utrolige 30 millioner tonn – skal over 20 år dumpes på 30 meters dyp i en nasjonal laksefjord. Motstanden fra sjøsamer, fiskere og miljøvernere er stor. I Markoppsynet protestleir ved Repparfjord har flere av motstanderne av gruva bodd, aksjonert, arrangert konserter, debatter, og øvd på sivil ulydighet siden juni. De nekter å gi seg før gruveplanene avlyses.

Tekst: Inga Haugdahl Solberg, LAG-aktivist.

Et ulovlig gruveprosjekt

– Ellos vuotna! La fjorden leve! Gruveslam er Norges skam!

Med lenker rundt og mellom seg, sittende på reinskinn på den halvferdige anleggsveien ned til Markoppneset, hvor Nussir ASA prøver å starte utbygginga av kobbergruva, sitter rundt 20 aksjonister og øver på kamprop og sivil ulydighet. I lyngen lenger ned mot fjorden trasker fem reinsdyr forbi. I tillegg til de som telter og aksjonerer i protestleiren, kommer folk innom for å vise støtte, diskutere saken, og få en kopp bålcaffe. Nasjonale og internasjonale medier er også innom for å dekke saken, som ofte sammenlignes med kampen

om Alta-Kautokeino-vassdraget mellom 1979-1982.

Kampen mot Nussirgruva ved Repparfjord i Hammerfest kommune er en urfolkssak, en naturvernsak og en matsuverenitetssak, fletta inn i hverandre. Gruveprosjektet vil ha alvorlige konsekvenser for reindrifta, for det biologiske mangfoldet i og rundt fjorden, og for dem som lever av fiske i Repparfjord. Over 4000 personer har på forhånd sagt seg villige til å bryte loven for å forhindre byggestart. De anser det som et ulovlig prosjekt, fordi det blant annet vil bryte med Norges nasjonale og internasjonale folkerettslige forpliktelser overfor samiske rettigheter, og ulike miljørettslige lover.

En kamp om naturen, maten, helsa og kulturen

Annie Henriksen, samepolitisk aktivist og leder for Naturvernforbundet i Vest-Finnmark, er en av dem som har jobbet mye med saken og er ofte å se på Markoppsynet. Som jordmor har hun i 20 år deltatt i internasjonale forskningsprosjekter som undersøker hvordan miljøgif-

ter og tungmetaller overføres til det nyfødte barnet via morkake og morsmelk. Hun trekker klare linjer fra forurensing av naturen og ødeleggelse av naturmangfoldet til sykdom og død blant mennesker.

– Som sameaktivist har jeg mange urfolkssøstre jorda rundt, også fra Latin-Amerika. Vi vet at det er urfolk i dag som står i spissen og som tar støytten for den store globale ødeleggelsen av naturmangfoldet – også fordi vi må betale med helsa, sier hun.

Miljøgifter og tungmetaller som føres nordover av sterke havstrømmer og som akkumuleres oppover i næringskjeden har gjort at samene i området ikke lenger kan drive med tradisjonell sanking av måseeegg, og høye kvikksølvverdier har ført til restriksjoner på fiske.

– Det er jo en del av vår sjøsamiske identitet, vi lever av fisk og er stolte av alt vi kan gjøre med den her oppe. Vi har tusenvis av år med erfaringskunnskap om å leve i de områdene vi lever i, og vi ser det som skjer med naturen og vår helse.

Annie peker på store sammenhenger mellom naturens tilstand, folks kunnskap om og mu-

lighet til å sanke, jakte og produsere mat på sine måter, konsekvenser for liv og helse, og hvordan alt dette henger sammen med retten til å utøve egen kultur.

– Hvor man får maten fra og hva man gjør med den, om det er fisk eller rein eller bær eller planter, så er det en del av vår kultur, som jeg ikke har fått fra meg selv – det har kommet fra min mor og far, ikke sant. Når de tar maten fra oss, så dreper de veldig mye av kulturen vår. Det er jo det vi samles rundt. Det er også en kvinnesak, fordi det ofte er vi som er ledende på å føre kulturen videre når det gjelder mattradisjoner.

Grønn kobber og grønn kolonialisme

– Dette er en koloni. Jeg kan ikke forstå det på en annen måte. Ressursene blir tatt bort og fortsetter å tas ut, og det settes kjepper i hjulene for primærnæringene våre, og så videre, sier Annie, og refererer til sametingspresident Aili Keskitalo.

Aili Keskitalo har ved flere anledninger pekt på hvordan det grønne skiftet kan bli til grønn kolonialisme når klimasaken brukes som et skalkeskjul for å dekke over inngrep i urfolksområder, for eksempel for utbygging av fornybar energi. I samme stil argumenterer

Aktivister samlet rundt vaktlavoen ved anleggsveien. Foto: Christa Barlinn Korvald.

Annie Henriksen engasjerer seg sterkt i saken. Foto: Jannicke Totland /Natur og Ungdom.

Båtkaravane mot gruvedrift ved Repparfjorden.
Foto: Christa Barlinn Korvald.

de som vil ha kobbergruva ved Repparfjord for at kobber er et 'grønt' metall – ikke fordi det irrer, men fordi det trengs i elbiler, batterier, solceller og vindmøller, som etter sigende skal ta oss ut av fossilalderen. Motstanderne, derimot, går ikke med på at klimakrisa kan løses ved å ødelegge natur og overkjøre urfolksretigheter.

– De kan ikke komme og ødelegge mer for at jorda skal bli friskere. Det er jo hull i hodet, sier Annie.

Hun mener at Nussirsjefen Øyvind Rushfeldt utnytter den sårbare sosiale situasjonen som ofte karakteriserer koloniserte områder, deriblant lav utdanning, lav inntekt, og dårligere helse, noe som også gjelder for Finnmark og Sápmi.

– Derfor er vi lette å ta for gruveindustrien, og de som bor i storsamfunnet i Oslo synes det er helt greit, for de ser ikke hva som skjer her. Vi er langt borte, vi som bor i Finnmark, for de som styrer landet er vi liksom i det fjerne, ute i gokk, som de sier, så det gjør jo ikke noe. Ikke er vi så mye verdt heller. Hun forteller om hvordan Rushfeldt også har forsøkt seg i utlandet, noe som ikke ble noen suksess:

– Det som er litt artig var at Chile, som jo har hatt dumping i sjøen, skal forby det nå. Han Rushfeldt prøvde å selge sin 'fantastiske' metode til chilensk mineralindustri, og de var her på besøk, og etter at de var her så har de faktisk sagt nei til all sjødeponi. Skjønner du? Det synes jeg er litt stilig.

Fra Finnmark til Latin-Amerika

Øystein Rushfeldts kontroversielle metoder er ikke alt som knytter Repparfjordsaken til Latin-Amerika. Kampen mot kolonialisme er også en fellesnevner.

– I Latin-Amerika er det masse urfolk som slåss imot kolonisering av sine områder. Det er jo kunstige grenser alt som finnes der, det er ikke folk selv som har laga de grensene. Sånn er det med oss også. Mitt folk bor i fire forskjellige stater. Jeg ser veldig opp til urfolk der, for de står jo kanskje i en tøffere kamp enn oss, men vi har masse til felles, sier Annie.

Selv om FN nå hører mer på urfolks bekymringer og kunnskap, noe som blant annet gjenspeiles i rapportene fra FNs naturpanel, tillates likevel store inngrep i naturen. Dette kommer tydelig fram i gruveprosjektet ved Repparfjord.

– Hvis ting kommer lett, så tar folk det lett. Jeg tror mange som har det godt sover i en tornerosesøvn og ikke har lyst til å våkne opp fra drømmen de lever i. Men jeg har ikke råd til det, for jeg har barnebarn, og jeg er bekymra for kommende generasjoner. Jeg får vondt i magen av å tenke på det som skjer. Vi er bare nødt til å vekke folk fra tornerosesøvnen de er i, spesielt i den vestlige verden, sier Annie.

Det nytter å kjempe

Det er imidlertid mange som mener kampen om fjorden, fisken, reinen, folket og framtida er verdt å ta. En stor delseier kom da det tyske kobberselskapet Aurubis i august trakk seg fra intensjonsavtalen om kjøp av kobber fra

Nussir ASA på grunn av «sosiale forhold». Beslutningen knyttes direkte til aksjonene mot gruvedrifta. Dette ga ny giv til å fortsette kampen. Rett før dette tidsskriftet gikk i trykken, kom dessuten nyheten om at Hammerfest kommune krever utsettelse av byggestart og utredning av konsekvensene for naturmangfoldet i området. Protestleiren på Markoppssynet har blitt pakket ned for denne gang, men aktivistene slapper ikke av av den grunn – nå skal kreftene mobiliseres for å overbevise lokale og nasjonale politikerne om å sette en definitiv stopper for prosjektet. Og skulle det bli nødvendig, kommer nok aksjonistene tilbake til Markoppssynet, med bannere, lavvoer og lenker.

1. Solnedgang over Repparfjorden. Foto: Thor Due/Natur og Ungdom.

2. I protestleiren på Markoppssynet bestemmes alt gjennom allmøter. Foto: Christa Barlinn Korvald.

3. Det blir arrangert debatter, kurs og konserter på Markoppssynet. Foto: Christa Barlinn Korvald.

DRØMMEN OM VOLUM

Tekst og foto: Tayyeb Ahmad og Astrid Bragstad Gjelsvik

I sommer fikk vi muligheten til å dra på gårdsopphold til gården Ommang Søndre i regi av Latin-Amerikagruppene. Det bød på en variert arbeidsdag med alt fra bærplukking, lusing, høsting, potetsortering, grisematkoking, sosialisering av ungdyr og til og med litt håndmelking. Vi fikk se en kalv komme til verden – og en bukkekillling bli slakta. Målet var å lære mer om hverdagen som norsk bonde og norsk matproduksjon i sin helhet. Vi fikk et omfattende innblikk i hvordan norsk matproduksjon kan se ut, men skjønte fort at dette var langt ifra det fullstendige bildet. Den norske matproduksjonen starter nemlig ikke på Ommang Søndre, ei heller på de andre gårdene i landet, men på den andre siden av verden, nærmere bestemt Latin-Amerika.

Kretsløp og evighetsperspektiv

Gården Ommang Søndre ligger på Løten og driftes av Bente Pünther og Gertjan De Snaijer. De driver økologisk og biodynamisk produksjon som først og fremst består av grønnsaker og gårdsost laga av melk fra kyr og geiter. I tillegg er gården hjem til fire griser, en gjeng høns og noen ender. I sommermåne-

dene går melkekyrne og geitene på seterbeite i Løten Almanning. For oss var økologisk og biodynamisk gårdsdrift relativt abstrakte begreper da vi kom til gården. Etterhvert lærte vi hva det innebærer både i teori og i praksis. Økologisk drift baserer seg på en idé om at man skal bruke minimal mengde tilsetningsstoffer, ingen kjemisk-syntetiske plantevernmidler og opprettholde visse standarder for dyrevelferd. Biodynamisk drift er en type økologisk drift som går enda lenger i å basere seg på naturen selv. Målet er å pleie livet og

fruktbarheten i jorda best mulig gjennom å skaffe seg kjennskap til det særegne miljøet man befinner seg i.

En slik drift baserer seg på et omfattende omsorgsarbeid for livet på gården. Den innebærer at mange av vekstene du planter ikke bare kan bli mat for deg, men for alt annet liv rundt (les:

mye markspist potet). Samtidig innebærer dette et mål om livskraftig jord i et evighetsperspektiv. I en slik drift er det hensiktsmessig å ha et mangfold av dyr og planter på gården. Grønnsakene som ikke kan selges fordi de er for markspiste kan bli ypperlig mat for grisene, og møkka fra dyra blir god gjødsel for

«Biodynamisk drift er en type økologisk drift som går enda lenger i å basere seg på naturen selv.»

Tayyeb Ahmad og Astrid Bragstad Gjelsvik reiste til Ommang Søndre for å lære mer om norsk landbruk.

plantene. Slik skapes det et naturlig kretsløp på gården, der du kan bruke gårdens egne ressurser framfor å kjøpe inn produkter utenfra. Med et gårdsbruk som ikke er altfor stort har man ofte god oversikt over alle komponentene i drifta, noe som frigjør tid til å bygge opp under disse naturlige kretsløpene. Dette betyr ikke at Ommang Søndre ikke kjøper inn noe til gårdsdriften utenfra, men at de betydelig reduserer hvor mye de forbruker av importprodukter som konvensjonelt landbruk i Norge er svært avhengige av. Et eksempel på et slikt produkt er kraftfôr.

Volum, soya og lønnsomhet

I den politiske sfæren rår det bred enighet om jordbrukets samfunnsoppdrag og politiske mål. Målet er å styrke den norske matproduksjonen og øke selvforsyningsgraden. Hvilke midler som skal brukes for å nå målet er det derimot uenighet om. Hovedfokuset i landbruket har de siste tiårene vært på volum, altså mengden mat som produseres. Her ligger det et håp om lønnsomhet, noe som man kan si ligger i tidsånden i de fleste næringer og sektorer. Jo mer en produserer, jo bedre for bøndene, forbrukerne og den norske matuvereniteten. “For meg må folk gjerne ha få dyr, men det er ikke der vi skal bruke den økonomiske muskelen,” sa Jon Georg Dale da

han tiltrådte som landbruksminister i 2015. Beskjeden kunne ikke vært klarere: Det skulle ikke lønne seg å drive smått. Tilskudd, som ofte utgjør brorparten av inntektskilden til småbruk, skulle være forbeholdt gårder med større areal. Færre, men større gårdsbruk har vært oppfordringen fra offentlig hold. Dette har ført til en volumøkning i norsk kjøttproduksjon som, spesielt i avl på kylling og svin, i stor grad baserer seg på bruk av kraftfôr i dietten. En viktig komponent i dagens kraftfôr er importert soya.

Norge importerer årlig rundt 600 000 tonn soya, hovedsakelig fra Latin-Amerika. Soya-basert kraftfôr er svært proteinrikt og billig å bruke. Dyrene når slaktevekt raskere og med fortgang i matproduksjonen øker produksjonsmengden. Dette i sin helhet får markedet til å fosse over, overproduksjon vil noen kalle det, og til slutt synker prisene på matvarer. Bøndenes inntekter faller og de bli mer avhengig av statlige tilskudd. Som nevnt blir mye av tilskuddene forbeholdt større bruk. Vanskeligstilte småbønder står ofte overfor et dilemma om å utvide eller gi opp. Utvidelse betyr større fjøs, maskiner og ny teknologi. Ofte involverer utvidelse store lån og dermed gjeld. I 2017 ble det lagt ned to gårdsbruk om dagen, mens de resterende blir nødt til å produsere enda større

Kontakt og kos er viktig for både dyrene og menneskene på gården.

volum og dermed pådra seg enda mer gjeld. Målet om færre, men større gårdsbruk har blitt et faktum.

“Du kan se det når du kjører gjennom landskapet på vinteren,” sier Gertjan mens han kjører gjennom Hedmarken på vei til Bondens marked i Lillestrøm. “Det er noen gårder som det fortsatt blir brøytet vei til, som fortsatt er i bruk, og så er det noen som det ikke blir brøytet opp vei til lenger. Og det blir mer og mer av det siste.” Bondeopprøret rundt dette årets jordbruksforhandlinger har skapt mye oppmerksomhet rundt den manglende lønnsomheten i landbruket og bøndenes vilkår. Mens bondeopprøret satte søkelys på at selv ikke bøndene som tar opp gjeld og utvider gårdene sine får det til å gå rundt, har vilkårene for småbrukere blitt vanskeligere over lang tid. “Hvis du vil søke om prosjektstøtte fra Innovasjon Norge, for eksempel fordi du vil bygge et nytt fjøs, får du beskjed om at du må utvide drifta di før du kan få støtte,” forteller Gertjan. “Om du bare har 12-15 kyr får du beskjed om at du trenger minst 20-25 kyr før de vil støtte deg.” Småbrukere blir nedprioritert for at man skal få større lønnsomhet i landbruket, men lønnsomheten er ikke å spore.

Tomme beitemarker og agribusiness i Latin-Amerika

Årsakene til den høye produksjonen og fallet i både pris og selvforsyningsgrad er tett knyttet opp mot den billige importen av soya. Den brede konsensusen om å styrke den norske matproduksjonen og øke selvforsyningsgraden, og det politiske ønsket om effektivitet og volum, viser seg å være uforenlige ideer. Du kan ikke øke selvforsyningsgraden det ene øyeblikket, men i det neste drive politikk som nettopp svekker den. Det er derfor Høyre-politiker Gunnar Gundersen vil omdefinere hele prinsippet når han sier at “landbrukspolitikken bør handle minst like mye om hva og hvor mye vi produserer som hvordan vi produserer det”. Dessverre kan ikke Gunnar Gundersen og hans meningsfeller definere seg ut av problemene.

Hvordan vi produserer maten vår skjer ikke i et vakuum, men påvirker verden rundt oss. Hvis vi baserer matproduksjonen vår på soyaimport fra Latin-Amerika får det konsekvenser både der og her hjemme. Disse konsekvensene kommer ofte i form av rovdrift på natur og mennesker som må produsere soya som er billig nok til at vi vil kjøpe den. Samtidig som

I sommermånedene reiser kyrne og geitene til seters for å nyte saftig utmarksbeite.

vi fører dyra våre med mer og mer importert kraftfôr og bruker mindre og mindre av våre egne beitemarker, blir regnskogen hogd ned og matjord prioritert til agribusiness framfor matproduksjon til egen befolkning i Latin-Amerika.

Selvforsyningsgrad er en beregning av hvor mye av matforbruket som er produsert i Norge. Korrigerer man ikke for kraftförimport maler man et feilaktig bilde av det norske landbruket. Det norske jordbruket er dypt forankret i en internasjonal kontekst som også kan knyttes til miljøproblematikk og sosiale problemer som arbeidsforhold og urfolksretigheter. Og det hele stammer fra drømmen om volum – å produsere mest mulig for minst mulig penger.

Kilder:

Bjørnstad, Guro, “To gårdsbruk legges ned hver dag.” Norges Bondelag, 18 November 2018, <https://www.bondelaget.no/nyhetsarkiv/to-gardsbruk-legges-ned-hver-dag>

Løkeland-Stai, Espen og Svenn Arne Lie, *Mellom Bakkar og Kjøttberg*. Manifest Forlag, 2019

Vi trenger en ny drøm i norsk landbrukspolitik. Målet kan ikke være å ha et landbruk der gårdene må konkurrere om å levere mest mulig til lavest mulig pris. I stedet må målet være å bruke alle de ressursene vi har i landet vårt til å produsere mat til befolkningen vår på en bærekraftig måte. For å gjøre det trenger vi å bygge opp under de kretsløpene som finnes naturlig på en gård, der restene fra én type produksjon kan gå inn i en annen. For at en slik drøm skal bli virkelighet spiller småbruk som Ommang Søndre en avgjørende rolle.

SOYA

– EN BØNNE TIL BESVÆR

En bønne fra Brasil gjennomsyrrer dagens matindustri. Norsk laks er spesielt avhengig av den kontroversielle soyaen. Men hva er egentlig problemet med soya?

Tekst: Veera Mo, fagrådgiver hos Framtiden i våre hender og medlem i LAGs brigadestyre

Foto over: De næringsrike soyabønnene er svært ettertraktet som fôr. Foto: José Gomercindo/SECS, fra Fotos Públicas.

I Brasil vokser soyabønnene på plantaser som strekker seg så langt øyet kan se. Soya har pådratt seg et dårlig rykte, fordi framveksten av plantaser med intensiv drift i Latin-Amerika har blitt knyttet til avskoging, beslag av knappe ressurser, forurensning, landkonflikt og rettighetsbrudd.

Norsk soyaimport bidrar til den massive etterspørselen etter soya globalt. Industrien har vokst betraktelig, og i dag går mer enn tre fjerdedeler av soyaen som produseres i verden til fôr.¹ Veksten i soyaland som Brasil er

knyttet til økt konsum av animalske proteiner på verdensbasis, og en trend mot mer intensiv produksjon med kraftfôr i sentrum. De siste 50 årene er nemlig global kjøttproduksjon mer enn tredoblet,² og oppdrett er nå verdens raskest voksende matsektor.

Norsk mat har et soyaproblem

Soya er en sentral bestanddel i norsk oppdrett og jordbruk. Hvert år spiser norske oppdrettsfisk og husdyr hundrevis av tonn soya gjennom fôret sitt. Mesteparten kommer fra Brasil. Forbruket til norsk jordbruk har gått ned

de seneste årene, men den kontroversielle bønneren er fortsatt en viktig del av fôret. Det er fordi norsk jordbrukspolitikken har utviklet seg til å premie store volumer, kostnadseffektivitet og økende produktivitet. Politikken legger føringer for hva som lønner seg for norske bønder, og gjør soya viktig på førseddelen. For å opprettholde høy produksjon av kjøtt, egg og meieriprodukter har norske husdyr blitt stadig mer avhengige av kraftfôr, hvor soya har blitt en viktig bestanddel. Bønnene har nemlig en nærings sammensetning som er fordelaktig for rask vekst og høy ytelse. Soyaen er vanligvis ganske billig fordi den stort sett importeres tollfritt, og fordi prisen på kraftfôr subsidieres. Da blir det billigere, enklere og mer effektivt å la dyrene stå mer inne på bås og spise kraftfôr, heller enn å tilrettelegge for mer bruk av utmarksbeite, mer grovfôr eller seterdrift.

Den gjeldende jordbrukspolitikken i Norge gjør det vanskelig å drive lønnsomt uten soyabasert kraftfôr, særlig på små og mellomstore gårder. Men selv om jordbruket fortsatt har utfordringer knyttet til den overordnede innretningen av jordbrukspolitikken, har de tatt viktige steg for å redusere avhengigheten sin av soya de siste årene. I tillegg til en betraktelig reduksjon av soyaforbruket i jordbruket, har Bondelaget vedtatt å fase ut soya fra regnskogland i sin nye næringspolitiske strategi. Det er et viktig mål. Noen produsenter har dessuten gått foran og kuttet soya helt ut fra fôrblendingen sin.³

Hos oppdrettsnæringa er problemet større og mindre avklart. Oppdrettsnæringa i Norge har siden 2008 økt sitt forbruk av soya, og i dag går mesteparten av soyaforbruket i Norge til fiskefôr. Selv om noen aktører heldigvis har kuttet brasiliansk soya fra fôret sitt⁴, er det dessverre unntaket heller enn regelen. Soyaproteiner utgjør fortsatt en stor del av førseddelen til norsk laks, og Brasil er fortsatt den viktigste leverandøren. Derfor er det ikke usannsynlig at soya fortsetter å være en forutsetning for vekst i næringen. Spesielt når Solbergjeringens havstrategi fra 2021 legger opp til en femdobling av dagens produksjon av laks og ørret innen 2050.⁵

Selv om soyaen som importeres til Norge er sertifisert, bidrar etterspørselen etter soya til matproduksjon i Norge til et globalt etterspørselspress med konsekvenser i Brasil. Brasili-

ansk produksjon hoppet fra 30 millioner tonn i 2000 til 125 millioner tonn i 2020. I fjor ble to tredjedeler av produksjonen fraktet ut av landet. Soyaveksten har ført med seg svidd skog, forurensset vann og landkonflikter i Brasil.

En problematisk modell

Soya er i sentrum av brasiliansk agroindustri. Der dyrkes soya på langstrakte plantaser for å oppnå stordriftsfordeler, med tungt maskineri og betydelig bruk av sprøytemidler. Det beslaglegger globale knapphetsressurser som matjord, ferskvann, fosfor og energi. Mer enn halvparten av plantevernmidlene som brukes i Brasil hvert år går til soyaplantasjer, og Brasil er i verdenstoppen på sprøytemiddelbruk. Likevel mangler tilstrekkelig forskning på konsekvensene av kjemikaliebruken for mennesker og miljø, og forskere på feltet har blitt utsatt for trusler og trakassering.⁶

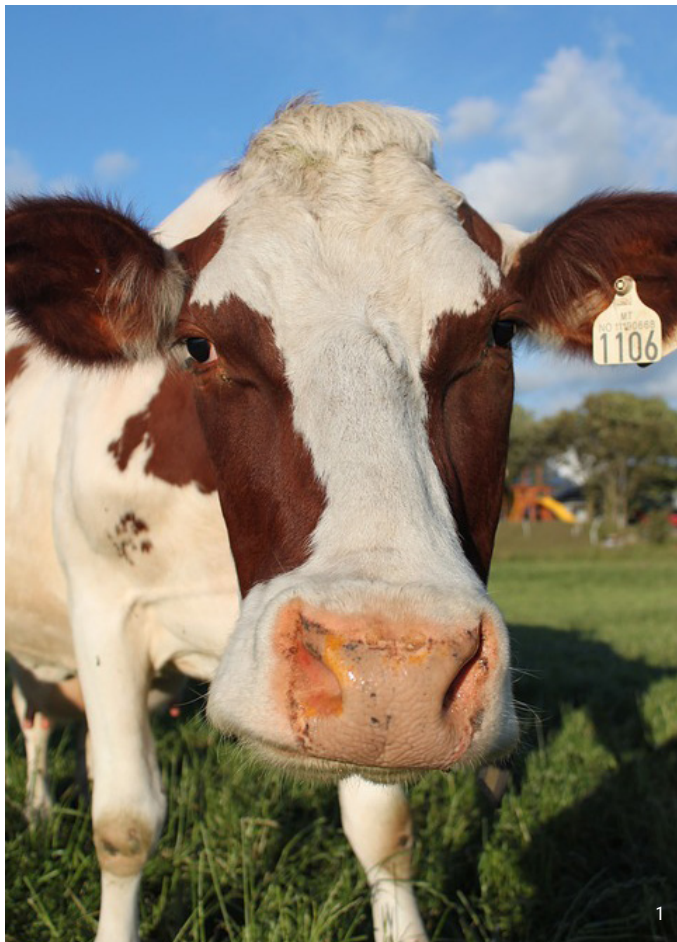
Soyaindustrien kan fortrenge andre typer jord- og arealbruk. Jordbruksområdene i Brasil er skjevt fordelt på få mennesker, og kampen for jordreform er sterk blant jordløse og småskalabønder. Skjevfordelingen preger også soyasektoren, der plantasjene råder.⁷ Dette går spesielt utover produsenter på mindre skala som vil drifte mer miljøvennlig, for eksempel med agroøkologiske metoder. I kommunene

som produserer mest soya i delstaten Mato Grosso går nesten alt det dyrkede arealet til råvareproduksjon, stort sett til eksport, mens kun en liten andel går til å dyrke matvarer til befolkningen i Brasil.⁸

Lover som skal beskytte miljø og menneskerettigheter har blitt sterkt svekket i Brasil, spesielt siden president Jair Bolsonaro tiltrådte i 2019. De brasilianske miljømyndighetenes budsjetter har blitt kuttet og kapasiteten for å ta tak i miljøkriminalitet er svekket. Når slike grunnleggende hensyn blir nedprioritert, gir det høyere risiko for dårlige produksjonsforhold og rettighetsbrudd, samt lavere sannsynlighet for at slike tilfeller blir oppdaget og behandlet på en ordentlig måte.

Soya rydder skogen

Selv om kvegdrift er den viktigste kilden til avskoging i Brasil, er også soya en sentral driver.⁹ Mellom 2020 og 2021 slo avskogingen i brasiliansk Amazonas nye rekorder, med den høyeste raten på ti år.¹⁰ Den betydelige plantingen av soya i den omkringliggende savanneskogen Cerrado telles ikke med her.

1 Økt produksjon av animalske produkter i norsk jordbruk forsterker den internasjonale soyaetterspørselen. Foto: Stein Aarsland, fra Pixabay. 2 Intensiv soyaproduksjon i plantaser krever tunge maskiner og mye sprøytemidler. Foto: Foto: Jonas Oliveira/ANPR, fra Fotos Públicas. 3 Oppdrettsindustrien er en stor soyaforbruker. Foto: Tapani Hellman, fra Pixabay.

Soyaplantasjer i nærheten av Xingu-territoret i Brasil. Foto: Kyrre Lien/Regnskogfondet.

En studie fra 2019 viser at mellom 2003 og 2015 var 22% av arealendringene i Cerradoen knyttet til soyaekspansjon.¹¹

Soya bidrar særlig til indirekte arealbruksendringer. Det vil si at soyaen ikke nødvendigvis dyrkes der det nylig har vært skog, men at den erstatter eksisterende produksjon som deretter flytter til mer sårbare områder. Et eksempel er at soya fortrenger kvegdrift, ved at den plantes på tidligere beiteområder, slik at dyrene flytter inn i nylig nedhogget skog på jakt etter nye beitemarker. Det bidrar til uholdbart press på verdifulle økosystemer. Skogen forsvinner til fordel for soyaindustriens interesser. Det gjelder spesielt utbygging av infrastruktur og logistikk for å tilrettelegge for vekst i eksportnæringen. Når etterspørselen etter soya øker globalt, gir det dessuten insentiv til å bygge ny infrastruktur. Motorveien BR-163 som allerede går gjennom Mato Grosso til Santarém i Amazonas er et eksempel på dette, samt planene om å bygge en toglinje, kalt Ferrogrão. Climate Policy Initiative anslår at en slik toglinje ville føre til avskoging av mellom 1,671 og 2,416 km² bare i Mato Grosso, bryte urfolksrettigheter og true beskyttede naturområder. Det forsterker pro-

blematikken rundt soya og øker arealbeslaget knyttet til næringen.

Endring er mulig

Å løse opp i problemene i dagens soyaproduksjon i land som Brasil, fordrer en rekke endringer. Den eskalerende etterspørselen etter soya globalt er ikke bærekraftig, den skaper insentiver for å utvide produksjonen til nye arealer. Å minske presset betyr at også matproduksjonen som krever soya må reduseres. Produksjonen som består må belage seg mer på andre typer førråvarer, gjerne i større grad basert på avfallsstrømmer. Soyaindustrien må dessuten bli ansvarliggjort for sine sosiale og miljømessige konsekvenser. Det er nødvendig å få på plass aktsomhetslovgivning som forhindrer import av varer knyttet til sosiale eller miljømessige brudd, siden slik lovgivning vil stille kriterier som gjelder for alle produsenter og ikke kun begrenser seg til sertifiserte gårder. Frivillige initiativer fra næringslivet er et skritt i riktig retning, men de er ikke forpliktende nok til å hanskens med problemene vi står overfor.

Utover problemene knyttet til selve industrien illustrerer soya en større utfordring for

matsystemene våre. En matproduksjon som avhenger av å beslaglegge globale knapphetsressurser i andre deler av verden er lite framtidsrettet, spesielt når klima- og naturkrisen forsterkes i årene som kommer. FN-rapporten om bruk av landareal fra 2019 varsler økende konflikt om matjord. Da må vi i mye større grad belage oss på lokalt ressursgrunnlag i matproduksjonen vår, heller enn å beslaglegge ressurser på andre siden av jorda.

Skal vi løse klimakrisen og forhindre økosystemkollaps, må vi produsere mat på en måte som ivaretar naturen bedre. Det fordrer en storstilt omstilling i matsystemene våre, og at vi tenker nøye gjennom hvor vi vil være i årene som kommer. Vi trenger et mer bærekraftig matsystem som er mer plantebasert og sirkulært, som bidrar til økologisk balanse og gode levevilkår for arbeidere og dyr.

Fotnoter:

- 1 Our World in Data, Soy: <https://ourworldindata.org/soy>
- 2 Our World in Data, Global Meat Production 1961 to 2018: <https://ourworldindata.org/grapher/global-meat-production>
- 3 For eksempel Gårdsand, som har samarbeidet med Vestfoldmøllene
- 4 For eksempel oppdretterne som er med i Salmon Group
- 5 Frostad, P. «Vil femdoble lakseproduksjon i Norge», Finansavisen 06.07.2021
- 6 Les mer om dette i reportasjen fra O eco og Framtiden i våre hender: <https://www.framtiden.no/202106017721/aktuelt/mat/internasjonalt-appetitt-for-brasiliansk-soya-truer-verdens-storste-vatmark.html>
- 7 Reid (2014) Brazil: The Troubled rise of a Global Power. Yale University Press: New Haven and London. s.203
- 8 Les mer om dette i reportasjen fra O eco og Framtiden i våre hender: <https://www.framtiden.no/202106017721/aktuelt/mat/internasjonalt-appetitt-for-brasiliansk-soya-truer-verdens-storste-vatmark.html>
- 9 World Resources Institute, "Deforestation Linked to Agriculture", Global Forest Review, 2020: <https://research.wri.org/gfr/global-forest-review>
- 10 Milhorange, F., "Deforestation in Brazilian Amazon hits highest annual level in a decade", The Guardian 20.08.2021: <https://www.theguardian.com/environment/2021/aug/20/brazil-amazon-deforestation-report-bolsonaro-climate>
- 11 Rausch, L. et al. (2019) Soy expansion in Brazil's Cerrado, Conservation Letters, 12:6.

JORDREFORM: EN MULIGHET I KAMPEN MOT SULT

OM JORDBRUKERNES KAMP FOR ET PROSJEKT SOM SIKRER SUNN MAT TIL ALLE, MATSUVERENITET OG SOLIDARITET

Tekst: Jade Azevedo og Lucas Souza, først publisert på MSTs hjemmesider 15.10.2020.

Den 16. oktober markeres verdens matvare-redag. Ifølge data fra FN, rammer sult og underernæring nå mer enn 7 prosent av den brasilianske befolkningen.

I Brasil står familiejordbruk for produksjonen av 80 prosent av matvarene som ender opp på middagstallerkener landet over. Samtidig har Brasil de siste årene prioritert å plante monokulturer til eksport.

Det har vært branner og ekspropriasjon av jordområder for å ale opp storfe til eksport av kjøtt, og kasting av flere kilo matvarer vurdert som «utenfor forbruksstandardene til markedet».

Sandra Aparecida Costa Ferrer er statlig koordinator for de jordløses bevegelse (MST). Hun har ansvar for produksjonen i bosettingen Eli Vive, som ligger i det rurale distriktet Lerroville i Londrina, Paraná. Sandra mener at jordreform er «det beste prosjektet som finnes for å sikre mat til folket».

Ifølge Sandra okkuperer dagens agroindustri jorda til eksport. «Mennesker spiser ikke soya, de spiser ikke fôr, så jordreform er det beste

prosjektet som finnes for å produsere matvarer, for å spise, og å spise godt,» sier hun. Hun har vært bosatt i Eli Vive siden sin andre okkupasjon i 2009, og bor der med 500 andre familier. De har ett uttalt formål: å produsere sunn mat.

Før okkupasjonen var arealet delt mellom to gårder som drev kvegdrift: Guairacá på 5826 hektar og Peninha på 1486. Ifølge Sandra delte de inn området i jordlapper på 40x40 hektar da familiene okkuperte arealet. I hver del skulle de dyrke uten sprøytemidler og sikre sitt eget levebrød. «Familiene investerte det lille de

hadde i sine jordlapper. De plantet grønnsaker, mais og søtpotet. I tillegg alte de opp dyr som svin, høns og melkekyr,» forteller hun.

Bosettingen begynte i 2013. Familiene bestemte seg for å prioritere tre typer produksjon: melk, grønnsaker og kaffe. Sandra husker at de begynte med melkeproduksjonen etter initiativ fra COPRAN, kooperativet for kommersialisering og landlig jordreform. COPRAN holdt til i bosettingen Dorcelina Folador, i

Arapongas, Paraná. De godkjente melken til familiene som bodde i Eli Vive. «Vi jobbet hardt og investerte en del av pengene vi tjente på å kjøpe en liten ku. Vi begynte i liten skala, fordi vi ikke hadde noe sted å lagre melken. Når vi senere kjøpte kjøleenheter kunne vi øke produksjonen,» forteller hun.

Etterpå kom produksjonen av kreolsk mais. Det førte til dannelsen av COPACON, det agroindustrielle kooperativet for produksjon og kommersialisering i Eli Vive. Kooperativet produserte økologisk maismel og lignende produkter, også for å selge dem utenfor delstaten, sier Sandra.

Et agroøkologisk prosjekt for sunn mat Grønnsakene som familiene i Eli Vive produserer er 100 prosent agroøkologiske. De er sertifisert i henhold til standardene til Ecovida-nettverket, som utsendes hvert fjerde år. I det siste har noen av familiene – sakte, men sikkert – begynt sertifisering av kaffeplantasjene.

Grønnsakproduksjonen er organisert av det kvinnelige bondekollektivet. Hver uke produserer og leverer de 152 agroøkologiske grønnsaksposer i Londrina. «De reiser fra bosettingen i en kombibil de har kjøpt, og

fyller den med poser til utlevering i Londrina. I tillegg selger de grønnsakene hver søndag på motstandsmessen i Lerroville-distriktet,» forteller Sandra med stolthet.

I dag er 300 familier i Eli Vive tilknyttet COPACON. Alle medlemmene av kooperativet tar del i arbeidet, «fra fedrene som jobber på jorden, til de yngre som kommer for å bidra til andre oppgaver i kooperativet, i forbindelse med en slags SFO eller universitetet». En del av salget er organisert med utgangspunkt i det nasjonale programmet for skolemat (PNAE) og programmet for anskaffelse av matvarer (PAA).

Ifølge det brasilianske instituttet for sosial og økonomisk analyse, IBASE, er disse programmene helt sentrale for å styrke familiejordbruk og produksjon i mindre skala i Brasil. Da er det bekymringsverdig at de føderale myndighetene har kuttet finansieringen av slike programmer siden 2016.

Å sikre matsikkerhet og kampen mot sult i Brasil blir stadig vanskeligere. Det skaper bekymring. Ifølge tall fra FNs matvareorganisasjon (FAO), ble landet igjen listet på verdenskartet over sult i 2018. Det betyr at nesten 5,4 millioner brasilianere, eller 7 prosent av

En bonde organisert i MST høster grønnsaker. Foto: Igor de Nadai/MSTs arkiv.

befolkningen, lever i ekstrem fattigdom ved utgangen av 2020.

Slike tall forverres stadig. Ikke bare grunnet covid-19-pandemien, men også svekket politikk for matsikkerhet, ernæring og matsuverenitet. Situasjonen ble enda verre i år (2020, red.anm.), da det nasjonale rådet for matsikkerhet og ernæring (CONSEA) ble avviklet. Rådet hadde ansvar for å sikre deltakelse fra befolkningen i formulering, overvåking og evaluering av offentlig politikk på matsikkerhet og ernæring. Avviklingen av CONSEA, kombinert med mangelen på investering i familiejordbruk, har forverret betingelsene til befolkningen på bygda og i byen. Utviklingen har brakt økt fattigdom og feilernæring i den brasilianske befolkningen inn i lyset.

Kampen for jordreform og matsuverenitet gir et alternativ som kan forbedre situasjonen. Det gir et alternativ til forbruk og produksjon som hjelper sivilbefolkningen i sin kamp mot

agroindustrien og politikken til nyliberale regjeringer. Sandra forklarer at dette prosjektet skal sikre sunn mat til alle, med respekt for arbeidere på bygda, for miljø og matsuverenitet. Det skal sikre retten til å definere egen politikk og strategi for bærekraftig produksjon, distribusjon og forbruk av mat.

Vi spiser, selger og deler produksjonen vår

Siden begynnelsen av pandemien har MST organisert aksjoner for å donere mat i hele Brasil. Aksjonene er del av en nasjonal kampanje i solidaritet med arbeidsløse og sultne under Bolsonaro-regjeringen.

I den sørlige regionen har MST donert såkalte «kits» som inneholder et mangfold av matvarer. Det inkluderer mer enn 80 typer matvarer, for eksempel korn, knoller, frukt, belgfrukter, grønnsaker, honning, egg, brød, småkaker, melk, ost, hjemmelaget pasta, såpe, håndsprit og desinfeksjonsmiddel.

Matpakkeproduksjon i Curitiba, Paraná.
Foto: Nyky Rodrigues/MSTs arkiv.

I delstaten Paraná har MST delt ut nesten 431 tonn mat, 21 800 matkasser fra aksjonen Marmitas da Terra, 2 000 bokser med honning med safran produsert av helsesektoren til bosettingen Contestado na Lapa i Paraná, og 600 munnbind. Aksjonen har så langt involvert 52 leirer, 121 bosettinger, 20 lokalsamfunn og produksjonssenheter til familiejordbruk, kooperativer og fagforeninger for rurale arbeidere.

I Rio Grande do Sul har MST donert mer enn 200 tonn mat. Ifølge Gerônimo Pereira da Silva, leder for MST i delstaten, er aksjonene organisert av en brigade knyttet til Periferia Viva, den nasjonale solidaritetskampanjen mot covid-19. Sammen har de kartlagt familier, organisert donasjoner og delt ut matkasser til familiene i byen. Gerônimo forteller at de har gjort et stort grasrotarbeid sammen med lokalbefolkningene for å skape nabolagsagenter og gi insentiv til opprettelsen av folkekjoken.

I Santa Catarina har MST donert 67 tonn med mat i 18 kommuner siden begynnelsen av pandemien. Det har inkludert melk, rengjøringsprodukter og urter til medisinsk bruk, i tillegg til grønnsaker og frukt. Den siste dagen, 9. oktober, donerte MST seks tonn mat

til lokalsamfunnet Nossa Senhora de Lourdes i utkanten av Lages, som ligger i regionen Serrana i Santa Catarina.

Derfor fremhever Sandra at hun er del av bevegelsen når hun presenterer seg for andre. «Jeg er en stolt bonde, koordinator i bevegelsen, og produserer for jordreformen i en bosetting. Og når jeg ser på kampen vår, ser jeg alt Eli Vive gjør. Det er et langvarig prosjekt fra MST: for god mat, kvalitetsmat, fra agroøkologi, fra skogen. Det er umulig å ikke forsvare et slikt prosjekt.»

Oversatt av Veera Mo.

Jorda er ikke en vare! Foto: MSTs arkiv.

ET NYTT MATSYSTEM BETYR REFORM AV HANDELSSYSTEMET

Tekst: Julie Rødje, leder i Spire, og Hege Skarrud, leder i Attac Norge

Samtidig som 811 millioner mennesker lever i sult, kastes og dumpes en tredjedel av all mat som produseres. Samtidig som storselskapet Nestlé går med titalls milliarder dollar i årlig overskudd, er størsteparten av verdens fattigste selv matprodusenter. Samtidig som stadig flere mennesker i Latin-Amerika ikke har tilgang til nok mat, øker Norge sin import av kjøtt og soya fra de samme landene.

Disse motsetningene viser til store strukturelle skjevheter i det "globale matsystemet", et buzzword tatt hyppig i bruk i det multilaterale FN-systemet. Solberg-regjeringen definerte mat-systemer som at "mat henger sammen med hele bredden i vår utenriks- og utviklingspolitikk".¹ Det er forsåvidt sant. Grunnen er at vi har puttet maten vår inn i det globale finans- og handelssystemet. Skal vi da forstå hvordan dagens realitet kan endres, må vi først vende blikket mot det internasjonale handelssystemet.

Frihandelens paradoks

Dagens utbredte bruk av nyliberale frihandelsavtaler og uhemmet kapitalflyt, forsterker økonomiske forskjeller verden over og legger

enormt press på klima og natur. Med det bindes demokratiet og samfunnsutviklingen opp til noen få menneskers interesser.

Frihandel har fått hegemoni innafor både matpolitikken og selve handelsavtalene. Det er ingen handelsavtaler i dag som utfordrer frihandelsprinsippet. Tilhengere av frihandel definerer den som handel som ikke begrenser det internasjonale varebyttet med handelspo-

litiske, juridiske restriksjoner. Misforståelsene starter likevel allerede ved begrepsbruken. Det ligger i ordet avtale sin beste forstand at det innebærer forpliktelser og regler - altså restriksjoner.

Det er dog verdt å spørre seg hvem disse restriksjonene er av og for. Handel i seg selv og økt avkastning for de store aktørene er nå selve målet for avtalene. Dermed inviteres næringslivet inn for å legge rammene for avtalene. Politikerne møter næringslivets vyer med blind tro om at når det regner på ringeren, så drypper det på klokken. Dermed legger de opp avtalenes restriksjoner i næringslivets favør. Slik kommer menneskerettigheter, miljø, demokrati og matsikkerhet i andre rekke. Handelen bidrar som en konsekvens

«Frihandel har fått hegemoni innafor både matpolitikken og selve handelsavtalene.»

kun til økt frihet for som allerede er rikest og mektigst.

Igjen sitter vi med frihandelsavtaler fylt til randen med regelverk som innskrenker lands politiske handlingsrom til å utforme egne lover og reguleringer innen en rekke områder. Da får vi lavere standarder når det kommer til alt fra miljø og dyrevelferd, til innhold og arbeidsmiljø for småbøndene, sluttbrukeren og samfunnet.

La oss ta et lite dykk inn i en standard avtaletekst: regelverket i frihandelsavtaler sier blant annet at reguleringer ikke skal utgjøre "unødvendige hindringer for internasjonal handel". En regulering kan for eksempel være standarder på dyrevelferd, bruk av kunstgjødsel eller miljøkrav. Når et lands standarder møter et annet lands standarder - og målet er mest mulig fri flyt av varer med minst mulig hindringer - kommer de ofte i konflikt med hverandre. Da presses standardene ned til et minste felles multiplum, fordi de ikke skal utgjøre unødvendige hindringer for handelen. Dette skjer både ved at byråkrater senker standarder i forhandlinger for å sikre "markedsadgang", og i markedet fordi det er dyrt med høye standarder. For å konkurrere mot importvarer produsert billig og med lavere

standarder, må en da kanskje senke egne standarder. Slik tillater vi rett og slett et tak for hvor langt demokratiet kan gå i å for eksempel regulere miljøvern eller sjøforsyning, uten å møtes med sanksjoner eller en tvist fra avtalemotparten. Om regelverket rundt bruk av antibiotika hos en part Norge inngår en frihandelsavtale med er svakere enn Norges, vil det kunne senke standarden på mat vi importerer til Norge.

Til gjengjeld fører lave standarder eller udemokratiske bestemmelser i én avtale ofte til at vi finner dem igjen i en annen. Frihandelsavtalenes innhold sprer seg som ild i tørt gress. Når en bestemmelse er ført i pennen vil den ofte dukke opp igjen et annet sted - uansett om bestemmelsen ble demokratisk stemt bort første gang den så dagens lys. Dette kjenner vi for eksempel igjen fra TISA-forhandlingene. De ble lagt vekk på grunn av massiv folkelig mobilisering mot de inngripende liberaliserende og privatiserende bestemmelsene avtalen skisserte. Likevel dukker de samme bestemmelsene nå opp i en rekke nye avtaler i alt fra plurilaterale forhandlinger om digital handel i Verdens handelsorganisasjon til Norges nye frihandelsavtale med Storbritannia.

Norges usolidariske handelsavtaler

Norge importerte over 3000 tonn kjøtt fra Botswana, Namibia og Eswatini i fjor, samtidig som matmangelen i Afrika økte. Å sikre lands selvråderett over matpolitikken er avgjørende ikke kun i kampen mot sult, men også for å sikre levende distrikt, kulturlandskap, arbeidsplasser og bærekraftig ressursforvaltning verden over. Det er usolidarisk å beslaglegge matjord i andre land for å fø en befolkning tusenvis av mil unna. Frihandelsavtaler prioriterer storskala industrielt landbruk og lange globale verdikjeder. Avtalene spiller mot, heller enn med, miljø og folk.

MERCOSUR-avtalen er dessverre et godt eksempel på usolidariske og miljøfiendtlige handelsavtaler. Det er en avtale EF-TA-landene Norge, Sveits, Liechtenstein og Island har inngått med MERCOSUR-blokken bestående av Argentina, Paraguay, Uruguay og Brasil. Selv

om Norge per nå har handelsunderskudd med MERCOSUR, altså at vi importerer mer enn vi eksporterer, så Solberg-regjeringen på denne avtalen som viktig. Norges mål med denne handelsavtalen er tilgang på nye markeder for oppdrettslaks og petroleum. Til gjengjeld åpner vi for større importkvoter på kjøtt og soya. Bonde-, urfolks- og miljøorganisasjoner fra begge blokker er sterkt imot avtalen ettersom

den går på direkte bekostning av deres rett til land og bærekraftig matproduksjon. Til tross for at Amazonas har stått i brann i to år, vil den norske regjeringa likevel inngå en avtale som vil resultere i mer avskogning, ytterligere klimagassutslipp og legitimerer dermed en klimaskeptiker-president som bryter menneskerettighetene. Alt for å kunne sikre kortsiktig økonomisk profitt som stadig settes som det primære mål uansett annen samfunnsmessig pris.

En udemokratisk vei for nytt matsystem?

Det er på høy tid å skape et nytt globalt matsystem. For å gjøre dette må vi også reformere det internasjonale handelssystemet. Spillereglene må bli rettferdige og målet være matsikkerhet for alle, anstendige arbeidsvilkår, demokratiske prosesser og et levelig miljø.

Behovet for et nytt globalt matsystem var bakteppet for at FN tok til ordet for å arrangere et toppmøte om matsystemer.

Sammen skulle stater og internasjonale aktører komme fram til løsninger for å endre dagens matsystem i tråd med bærekraftsmåla. Offisielt har møtet blitt kalt "folkets toppmøte", men som med frihandel, hjelper begrepsbruken lite når praksis ikke samsvarer. Hele seansen har blitt et eksempel på hvordan et nytt globalt matsystem ikke skapes. Storselskapene og de rikeste landa fikk makt

«Å sikre lands selvråderett over matpolitikken er avgjørende ikke kun i kampen mot sult, men også for å sikre levende distrikt, kulturlandskap, arbeidsplasser og bærekraftig ressursforvaltning verden over.»

til å sette både dagsorden og premissene for løsninger.

Dette har gått på bekostning av fattigere land, urfolk, sivilsamfunn og ungdom sine perspektiv og løsninger. Møtet har blitt redusert til en konferanse der de som tjener på dagens urettferdige system får komme med tomme ord, mens de som rammes hardest, sivilsamfunn og urfolk, blir skjøvet på sidelinja.

At viktige grunnsteiner i samfunnet som sivilsamfunnsorganisasjoner til stadighet må mobilisere på utsiden av forhandlingsrom viser til både en styrke i demokratiet, men også en skjev maktfordeling - vi inviteres ikke inn fordi våre mål satt av våre ikke-pengesterke medlemmer ikke samsvarer med det pengesterke næringslivets interesser.

Mattoppmøtet baserer seg på fortsatt økt frihandel, og dermed opprettholdelse av status quo. Storselskapenes involvering preger hvilke forslag til løsninger som fremmes og prioriteres. Blant disse løsningsforslagene er oppfyllelse av menneskerettigheter og sikring av et levelig miljø manglende. Få aktører tør å anerkjenne begrensningene som ligger i frihandelsavtaler og hvordan disse favoriserer internasjonale investorer og rike land på

bekostning av verdens fattige. Dermed fortsetter majoriteten av stater og selskaper å diskutere utfordringene dagens matsystem representerer, samtidig som de virkelige problemene overses.

Matsystemets grunnleggende rolle for nasjonal og global solidaritet må sikres i alle sektorer, fra handelssystemet, til landbruks-, miljø- og utviklingspolitikk. Å ha muligheten til å sikre småskala jordbruk tilpasset lokale forhold er et avgjørende tiltak i kampen mot sult, ulikhet og miljøkrise. Da må handelsavtaler og internasjonale prosesser tilrettelegges for at demokratiet kan sikre bærekraftig og rettferdig ressursforvaltning, heller enn å undergrave dette ved å sette næringslivets interesser i førersetet, og holde majoriteten av de som påvirkes av disse interessene utenfor forhandlingsrommene.

1 Regjeringens handlingsplan: Mat, mennesker og miljø (2019): https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/dokumenter/planer/planer-matsystemer-i-norge_norsk_web-versjon190919.pdf

PABLO NERUDA

– MED POESI SOM POLITISK VÅPEN

Vi tenker ofte at poesi og politikk er to begreper som tilhører to ulike verdener. Mens poesien tilhører kunstens verden, er politikken en del av vår konfliktfylte virkelighet. Likevel kan disse to knyttes nært sammen, og poesien kan bidra i kampen mot urett. Diktet «La United Fruit Co.» av den chilenske poeten Pablo Neruda er et godt eksempel på dette.

Tekst: Eline Ruud Kristiansen (22) har studert latinamerikansk litteratur i Argentina, og tar for øyeblikket en bachelor i litteraturvitenskap og spansk ved UiO.

Gjennom hele sitt forfatterskap satte Neruda ord på følelsen av avmakt i møte med undertrykkelse. Hans politiske poesi var en av hovedgrunnene til at han mottok Nobelprisen i litteratur i 1971. Tjue år tidligere, i 1950, publiserte han sitt hovedverk *Canto general* (*Den store sangen* i norsk gjen-diktning av Kjartan Fløgstad). Diktsamlingen skildrer Amerikas historie, fra en urørt fred før de første menneskene kom, til koloniherre-nes ankomst, diktatorer og USA-amerikanske intervensjoner i Nerudas egen samtid.

Ironiens kunst

«La United Fruit Co.» er diktet som har satt dypest spor hos meg. Med skarp ironi beskriver Neruda fruktkompanienes utnyttelse fra selskapenes eget ståsted. Deres ankomst til Amerika fremstilles som noe guddommelig, latinamerikanske diktatorer kalles fluer, og frukten sidestilles med gull. Likevel er det et vond-klump-i-magen-dikt som ender med å skildre hvordan de døde kroppene til urfolk faller på lik linje med den råtne frukten. Det er ikke forskjell på frukt og arbeiderne som utnyttes, eller urfolk som massakrerer; i fruktkompanienes øyne står latinamerikanske kropp og frukten likt. Ved å selv benytte det kalde, kapitalistiske blikket, setter Neruda det på utstilling for oss lesere. Hans egen politiske stemme er uvanlig stille i diktet. Det er den kalde, kapitalistiske røsten som taler. Neruda står med dette til inspirasjon for senere

poeter; i stedet for å skrive imot det du vil kritisere, skriv med det, ta deres stemme, ta deres blikk, la dem tale i diktet, la dem tale til det ekstreme så alle innser absurditeten i deres verdsett og verdenssyn.

Religion og kapitalisme

Religion har en spennende plass i diktet. Med sin marxistiske penn åpner Neruda diktet med å skildre fruktkompanienes ankomst lik en guddommelig ankomst til jorden. Latin-Amerika ligger som en urørt Edens hage. Kontinentets «belte» (cintura) er et vakkert bilde; de mest fruktbare landene ligger i det geografiske beltet i Amerika. Slik gir Neruda kontinentet liv; Amerika er en kropp som gang på gang røves, utnyttes og voldtas av imperialister. Akkurat som conquistadorene rettferdiggjorde sine handlinger med religion, er det nå kapitalismen som er deres forsvar og moral. Det er som om de sier: «Så klart vi har en rett ...»

Kampen mot imperialismen fortsetter

Nerudas spørsmål er: hva skiller disse frukt-kompaniene fra de originale conquistadorene? Er ikke den imperialistiske tankegangen den samme? Den dag i dag er det mange som tar for gitt at man har en eller annen rett til å utnytte et land og dets folk for deres ressurser. 70 år etter at Neruda skrev «La United Fruit Co.», er verden globalisert som aldri før. Det handler ikke bare om matproduksjon, men

også om alt fra teknologi til klesproduksjon. Neruda stiller det samme spørsmålet som vi i dag også bør tenke grundig over: hva er forskjell på datidens imperialism og nåtidens globale intervensjoner? Hvilken rett har man, som et langt mer velstående land, til å plassere sitt selskap, sine fabrikker, sin utvinning av hva det måtte være, i et land med lavere lønninger? Studerer du markedsføring og økonomi, kalles det *effektivisering* i skolebøkene. Studerer du utviklingsstudier brukes ordet *utnyttelse*. I noens øyne handler det om verdier og vinning, i andres øyne om menneskeliv og urettferdighet. Alt handler om perspektivet det tolkes fra.

Poesi på tvers av tid og rom

Poesien har en særegen evne til å trekke paralleller og formulere indirekte kritikk. Gjennom billedspråk og metaforer får Neruda meg til å tenke «oi, slik har jeg ikke sett på det før!», uavhengig om man er enig eller uenig i hans marxistiske utgangspunkt. Dessuten vil jeg trekke frem hvordan man med «La United Fruit Co.» kan trekke linjer til andre tilfeller av utnyttelse. Selv 70 år etter er ordene minst like aktuelle, og den dag i dag er det ikke kun latinamerikanere som vil kunne identifisere seg med den imperialistiske utnyttelsen som skildres. Også dette er en av poesiens styrker: den tilbyr noe tidløst og universelt som kan appellere til lesere på tvers av tid og rom.

THE UNITED FRUIT CO. (1950)

Då trompeten bles, var
alt gjort klårt på jorda,
og Jehova delte verda
mellom Coca-Cola Inc, Anaconda,
Ford Motors og andre føretak:
The United Fruit Company Inc.
tok den beste delen for seg sjølv,
kysten som ligg midt i landet mitt,
den mjuke midja til Amerika.
Dei døypte eigedommane med nye namn,
og kalla dei «Bananrepublikkar»,
og over dei sovande døde
over dei urolege heltane
som vann for seg sjølv, æra,
fridommen og fanene,
fekk dei i stand ein komisk opera,
stal sjølvstendet frå folket,
gav keisarkroner bort som gåver,
sleppte laus misunninga, og skapte
flugene sitt diktatur,
fluga Trujillo, fluga Tacho,
fluga Carías, fluga Martínez,
fluga Ubico, desse flugene er våte
av blod så audmjukt som marmelade,
dei er drukne fluger som summer
over gravene til folket sitt,
flugar på loppesirkus, lærde flugar
med særlege evne som tyrannar.

Mellom blodige fluger
dreg United Fruit sin veg,
fullasta av kaffi og frukt,
i båtar som seglar
lik fat med overfloda
frå dei druknande landa våre.

Og heile tida, i dei sukra
helveta i hamnene,
fell indianarane og vert lagde ned
i den dampende morgonen:
ein kropp dreiar rundt, ein ting
utan namn, eit nummer er borte,
ei grein med døde frukter
som fell ned i søppelhaugen.

Norsk gjendiktning av Kjartan Fløgstad
(Dikt i utval - Den Norske Bokklubben,
1973)

Filmanbefaling: MATA

av Bergen Internasjonale Filmfestival

Norge / Brasil/ 2020/ 1 t. 19 min.
SPRÅK: portugisisk
REGI: Ingrid Fadnes, Fábio Nascimento
PRODUSENT: Eduardo Ades, Fábio Nascimento, Ingrid Fadnes, João Felipe Freitas

NÅR SKOGSDRIFT BLIR ROVDRIFT

Rapportene om de katastrofale konsekvensene av avskogingen av Amazonas har en tendens til å stille andre søramerikanske økologiske katastrofer i skyggen. MATA tar for seg en av disse – nærmere bestemt tapet av arts mangfold i det som en gang utgjorde den atlantiske regnskogen på Brasils østkyst. I dag er størstedelen av den unike skogen erstattet av eukalyptustrær som er plantet med maskinell presisjon, og som er i ferd med å tømme skogen for liv. I denne filmen møter vi to menn med ulik bakgrunn som kjemper mot det industrielle skogbruket: Rodrigo, som tilhører Pataxó-folket som har levd i regionen i uminnelige tider, og Etevaldo, som i en alder av 63 fikk utdelt en liten tomt der han kan drive jordbruk i liten skala.

MATA er regissert av brasilianske Fábio Nascimento og norske Ingrid Fadnes, og på produksjonssiden finner vi blant annet Latin-Amerikagruppene i Norge. Dette er en intim og aktivistisk dokumentar som tar oss tett på de inspirerende menneskene og de provoserende problemstillingene den skildrer. MATA blir mulig å se på Bergen Internasjonale Filmfestival i Bergen fra 20. til 28. oktober. Det blir også mulig å streame filmer, deriblant MATA, for de som ikke kan ta turen til Bergen.

Fábio Nascimento (Brasil), Ingrid Fadnes (Norge) MATA er deres første film sammen.

TRE HØSTOPPSKRIFTER

SOPPSUPPE MED TIMIAN OG GRILLA POTETCHIPS

Av Randi Roggenbihl, kokk og eier av Spiseriet Rause Retter

INGREDIENSER

500 gram sopp (feks. champignon, kantarell, traktkantarell)
2 ss fersk timian
2 ss smør
1 løk
2 fedd hvitløk
2 liter grønnsakskraft
1 dl fløte

FRAMGANGSMÅTE

1) Skjær soppen i terninger og surr den i en gryte sammen med smør, hvitløk, løk og timian. La det hele surre til det er gyllent i ca. 15 min. Ikke for sterk varme.
2) Hell oppi kraften og la det koke i 1 til 2 timer på middels varme. Den bør tykne en del og redusere.
3) Bruk stavmikseren på suppa og tilsett 1 dl fløte. Smak til med salt/pepper og gjerne Kikkoman eller annet soyaalternativ.
4) Friter tynne skiver av potet i varm rapsolje, legg de gylne skivene på kjøkkenpapir, hell på litt salt. Pynt så suppen med deilig, friteret potet.

EPLECRUMBLE

Av Randi Roggenbihl, kokk og eier av Spiseriet Rause Retter

INGREDIENSER

1 dl sukker
2 ss kanel
2 epler
1 ts vaniljesukker
100 g smør
200 g hvetemel

FRAMGANGSMÅTE

1) Lag lys karamell av sukkeret på middels varme i en stekepanne, tilsett kanel og epler i terninger.
2) Tilsett vaniljesukker. Bland godt sammen og la det stå og holde seg flytende på svak varme.
3) Lag crumble av smør og hvetemel ved å kna det sammen. Legg det på stekebrett og stek på 180 grader til det er gyllenbrunt. Ca 15 min.
4) Legg nå lagvis den flytende eplekaramellen og crumble i silikonformer eller i små porselensformer.
5) Avslutt med crumble. Stek i 15 min.
Avkjøl og server med vaniljeis, krem eller vaniljekesam.

SPICY GRESSKARSUPPE

Av Elise Øksnes Fjordbakk, prosjektleder for Brigadeprosjektet til LAG og deltaker på solidaritetsbrigade i Colombia 2017

Jeg begynte å lage gresskarsuppe da jeg bodde i Peru og Bolivia og fant masse digg gresskar på markedene. Jeg lager oftest mat på slump, så ingredienslisten er kun veiledende. Juster underveis og smak deg frem. Gresskaret kan du variere ut ifra den sorten du finner og liker.

Ulike variasjoner du kan teste ut:

- Har du noe søtpotet, potet, gulrot eller annet liggende er det helt ypperlig å supplere suppa med. Vil du ha en litt mer mettende suppe funker ofte linser bra, men da blir suppa grovere.
- Ønsker du en helt enkel suppe uten for mye krydderier kan du droppe currypaste, fiskesaus og chili.
- Om du ikke gidder å styre med ovnen, kan du enkelt ha oppkuttet gresskar i gryten etter løk, hvitløk, ingefær og chili har fått frest seg. Den må da koke i 20 minutter før stavmiksing.

INGREDIENSER

1 kg gresskar
7 dl buljong/kraft
1 gul løk
1 hvitløk
1 rød chili
1-2 ss rød currypaste
Sitrongress
1-2 ss ferdig hakket ingefær
Crème fraiche eller kokosmelk
Saften av en halv lime

FRAMGANGSMÅTE

1) Sett ovnen på 180°. Kutt av skallet, fjern gresskarkjerner og kutt gresskar opp i biter. Legg gresskar på en langpanne med bakepapir eller en ildfast form og ha litt olje på. Stek i omtrent 30 minutter midt i ovnen, til det er mørt.
2) Kutt opp løk, hvitløk, ingefær, chili og sitrongress (kan sløyfes). Husk å fjerne de ytterste lagene på sitrongresset før kutting.
3) Stek løk blank i olivenolje, og ha etter hvert i hvitløk, ingefær, chili og sitrongress. Fres så løkblandingen i currypaste, og juster med litt mer olje om nødvendig.
4) Ha det møre gresskaret i kjelen og rør godt sammen. Spar eventuelt litt til å toppe suppa med.
5) Ha oppi halvparten av buljongen og bruk stavmikser for å få en glatt puré.
6) Ha oppi resten av buljongen, eller så mye du vil for å få tykkelsen du ønsker på suppa.
7) La suppa koke opp og smak til med lime, fiskesaus og crème fraiche eller kokosmelk. Avhengig av gresskartype og om du bruker crème fraiche, kan det også være nødvendig med litt sødme.

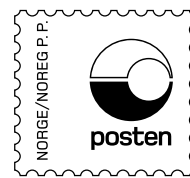
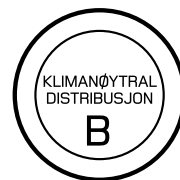
Topp med koriander, sesamfrø og litt ekstra chili og lime.

Disse oppskriftene sto først på trykk i 2020 i kokeboka Forsynt?, lagd av Brigada Compañeras Contracorrientes og LAG. Sjekk ut podkasten Forsynt? om Norge og Latin-Amerika i dagens globale matsystem der du hører podkast!

Returadresse: LAG Norge, Kolstadgata 1 0652 Oslo

Globaliseringskonferansen 2021 - en annen og solidarisk verden er mulig!

Solidaritet i sentrum

Årets Globaliseringskonferanse går av stabelen 19. - 21. november på DOGA og Kulturkirken Jakob. I tre dager skal vi diskutere, bli inspirert og reflektere rundt hva solidaritet er og kan være. Konferansen består av møter, verksteder, foredrag og panelsamtaler om temaer som internasjonal solidaritet, grønn kolonialisme, vaksinesystemer, handelsavtaler, folkekjøkken, boligpolitikk, økonomiske alternativer, digital aktivisme, antirasisme, kvinneverksteder og mye mer.

Globaliseringskonferansen arrangeres av nettverket Norges Sosiale Forum (NSF). I 20 år har NSF samlet de som kjemper for en verden der mennesker og miljø settes først. For å lære om og av hverandre, lage nye fellesskap og strategier, skape en bedre verden. For å ta makta!

Globaliseringskonferansen er høydepunktet for Norges Sosiale Forum og for alle samfunnsengasjerte mennesker i Norge. Basert på frivillighet og selvorganisering samler vi over 70 organisasjoner og grupper for å bidra til konferansen, store som små. Til felles har vi engasjement for en rettferdig verden, uten undertrykking og vold, hvor mennesker og miljø går foran økonomisk

gevinst. Vi mener at:
EN ANNEN VERDEN ER MULIG!

Solidaritetsteppet, radiokino og workshop

Latin-Amerikagruppene stiller i år med solidaritetsteppet, forumteater og radiokino, i tillegg til å være samarbeidspartner på plenumsøktet *Grønt skifte eller grønn kolonialisme?*.

Solidaritetsteppet viser LAGs 40 år lange solidaritetshistorie gjennom 200 små og store lapper. Lappeteppet er under konstant forandring og viser historien og kampene til mennesker fra både Norge og Latin-Amerika. Under globaliseringskonferansen vil solidaritetsteppet veves inn som en del av konferansen, som bakteppe for kulturelle innslag, verksteder og aksjoner. Det vil bidra til fokus på kunst og kultur som et verktøy i solidaritetsarbeid. LAG organiserer en åpningsmistic med kulturelle innslag, samt deling av historier knyttet til teppet. Vi vil også ha stand og lappe-verksted, så det er bare til å komme innom for å sy eller slå av en prat.

Gjennom forumteater og gateaksjon vil LAG Blindern rette fokuset mot seksuell vold mot jenter og kvinner. Forumteater har røtter i De undertryktes teater fra Brasil, og

teaterverkstedet vil bestå av refleksjoner, rollespill, ettertanke og holdningsarbeid. Her er en mulighet for å få bedre forståelse og vise solidaritet med jenter og kvinner som blir utsatt for kjønnsbasert vold.

Lørdag kan du få med deg radiokinoen *Løsninger for et solidarisk matsystem*, som tar utgangspunktet i radiodokumentaren "Forsynt?", laget av brigadister. Med utgangspunktet i introduksjoner fra småbønder fra India, Brasil og Malawi diskuteres begrepet matsuverenitet og hvorfor det er viktig når vi snakker om løsninger for et solidarisk matsystem.

Vil du bidra?

For å kunne gjennomføre tre dager med politisk verksted er vi avhengig av engasjerte frivillige som kan bidra til å blant annet være møteverter, rigge, registrere, rydde og pynte. Som frivillig får du konferansepass og kan delta på programmet når du ikke har skift. I tillegg får du mat og merch, møte spennende mennesker og ikke minst - være med på å gjennomføre et viktig og verdifullt politisk verksted.

På globalisering.no kan du lese mer om årets program og melde deg som frivillig. Vi ses!

